

RAPORT Z WIZYTACJI (ocena programowa)

**dokonanej w dniach 12 – 13 grudnia 2014 r.
na kierunku *ekonomia* prowadzonym w ramach obszaru nauk społecznych realizowanych
na poziomie studiów pierwszego i drugiego stopnia o profilu ogólnoakademickim
na Wydziale Ekonomiczno-Społecznym Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu.**

przez zespół oceniający Polskiej Komisji Akredytacyjnej w składzie:

przewodniczący: prof. dr hab. Danuta Strahl – członek PKA

członkowie:

- prof. dr hab. Tadeusz Kufel - członek PKA
- dr hab. Bogusław Plawgo – członek PKA
- mgr Hanna Chrobak-Marszał – ekspert PKA – ekspert formalno-prawny
- Andrzej Burgs – ekspert PKA – przedstawiciel Parlamentu Studenckiego RP

Krótką informacją o wizytacji

Wizytacja na Wydziale Ekonomiczno-Społecznym Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu na kierunku *ekonomia* odbyła się z inicjatywy Polskiej Komisji Akredytacyjnej w ramach harmonogramu prac określonych przez Komisję na rok akademicki 2014/2015. Wizytacja tego kierunku studiów odbyła się po raz trzeci.

Pierwsza ocena jakości kształcenia na tym kierunku studiów odbyła się w roku 2004 i zakończyła wydaniem oceny pozytywnej (Uchwała Nr 408/2005 Prezydium Państwowej Komisji Akredytacyjnej z dnia 8 września 2005 r.). Kolejna ocena jakości kształcenia na tym kierunku odbyła się w roku 2009 r. i zakończyła wydaniem oceny pozytywnej na studiach pierwszego stopnia (Uchwała Nr 681/2009 Prezydium Państwowej Komisji Akredytacyjnej z dnia 2 września 2009 r.).

Obecna wizytacja została przygotowana i przeprowadzona zgodnie z obowiązującą procedurą oceny Polskiej Komisji Akredytacyjnej. Wizytacja ta została poprzedzona zapoznaniem się Zespołu Oceniającego z raportem samooceny przedłożonym przez Uczelnię. Natomiast raport Zespołu Oceniającego został opracowany na podstawie raportu samooceny, a także dokumentacji przedstawionej w toku wizytacji, hospitacji zajęć dydaktycznych, analizy losowo wybranych prac zaliczeniowych, wizytacji bazy naukowo-dydaktycznej, a także spotkań i rozmów przeprowadzonych z Władzami Uczelni oraz Wydziału Ekonomiczno-Społecznego, pracownikami oraz studentami ocenianego kierunku.

Załącznik nr 1 Podstawa prawna oceny jakości kształcenia

Załączniknr2 Szczegółowy harmonogram przeprowadzonej wizytacji

Kryterium 1. Koncepcja rozwoju ocenianego kierunku sformułowana przez jednostkę.

1.1).

Kierunek *ekonomia* jest jednym z 3 kierunków prowadzonych na Wydziale Ekonomiczno-Społecznym Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu. Kształcenie na tym kierunku prowadzone jest od 1996 roku.

Procedura związana z utworzeniem na Wydziale kierunku *ekonomia* pojawiła się w roku 1995. Rada Wydziału przedstawiła – zgodnie z przepisami ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym oraz Statutu Uczelni – wniosek do Senatu Uczelni w sprawie utworzenia kierunku *ekonomia*. Uchwałą Nr 25/96 z dnia 18 grudnia 1996 r. Senat wyraził zgodę na utworzenie i prowadzenie studiów na kierunku *ekonomia*. W czasie wizytacji przedstawiono protokoły z posiedzeń Rady Wydziału oraz Senatu wraz z listami obecności w powyższej sprawie.

Usytuowanie w/w kierunku na tym Wydziale było uzasadnione również posiadaniem odpowiedniej kadry dydaktycznej.

Misja i strategia Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu została zatwierdzona Uchwałą Nr 118/2009 Senatu z dnia 23 września 2009 r. w sprawie strategii rozwoju Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu. Załącznik do tej uchwały zawiera Strategię rozwoju Uczelni na lata 2009-2015. Dokument ten zawiera również misję Uczelni. Strategia rozwoju została uaktualniona na posiedzeniu Senatu w dniu 25 czerwca 2014 r.

Rada Wydziału Ekonomiczno-Społecznego na posiedzeniu w dniu 5 października 2012 r. zatwierdziła Strategię rozwoju Wydziału Ekonomiczno-Społecznego na lata 2012-2016 – Uchwałą nr 6a (3 kadencji) w sprawie zatwierdzenia Strategii rozwoju Wydziału Ekonomicznego Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu.

W czasie wizytacji przedstawiono protokoły z posiedzeń Senatu oraz Rady Wydziału, w czasie których były zatwierdzone wspomniane wyżej dokumenty.

Koncepcja kształcenia kierunku *ekonomia* uwzględnia w głębokim stopniu rolę gospodarki żywnościowej w gospodarce kraju oraz procesy integracji europejskiej zachodzące w całym sektorze żywnościowym. Uznano że współczesne wyzwania wymagają wysoko wykwalifikowanych kadr zdolnych do sprostania zachodzącym przeobrażeniom gospodarczym, a kierunek *ekonomia* pozwala na kształcenia absolwentów dobrze przygotowanych do rozwiązywania współczesnych problemów ekonomicznych, w tym gospodarki żywnościowej. Koncepcja kształcenia zakłada, że kierunek *ekonomia* powinien przygotować kadrę rozumiejącą procesy ekonomiczne zachodzące w całej gospodarce narodowej, a zarazem posiadającą pogłębioną wiedzę w odniesieniu do sektora wytwarzającego żywność. Koncepcja kształcenia zakłada również, iż niezbędna jest wiedza w zakresie problematyki produkcyjnej i ekonomicznej sektora żywnościowego, polityki rolnej, zagadnień globalizacji i handlu międzynarodowego produktami rolnymi i żywnościowymi, badań rynkowych i handlu rolno-żywnościowego, ekonomiki konsumpcji, rachunkowości i finansowania gospodarstw rolnych oraz przedsiębiorstw agrobiznesu, zagadnień doradztwa i upowszechniania postępu. Realizowany na kierunku *ekonomia* program studiów zapewnia treści kształcenia które odpowiadają założeniom koncepcji kształcenia. Uznano, iż kierunek jest prowadzony jako kierunek o profilu ogólnoakademickim w obszarze nauk społecznych, a efekty kształcenia osadzono w dyscyplinie naukowej *-ekonomia*.

Koncepcja kształcenia wpisuje się w misję Uczelni, która określona została jako: sprostanie wyzwaniom współczesnej gospodarki w kraju i za granicą, rozwijanie kierunków studiów przygotowujących specjalistów dla intensywnie rozwijających się sektorów gospodarki naszego kraju i Europy, w tym ekonomistów, propagowanie wśród młodzieży akademickiej regionu Wielkopolski, Polski i Europy postaw otwartości na wiedzę, ludzi i świat.

Koncepcja kształcenia realizuje misję Uczelni prowadząc kierunek *ekonomia* na studiach I i II stopnia, wprowadzając treści kształcenia dotyczące procesów ekonomicznych zachodzących nie tylko w Polsce, ale i w Europie jak np. oferując przedmiot Integracyjne procesy gospodarki w tym gospodarki żywnościowej. Kontakty międzynarodowe kadry i studentów, wyjazdy w ramach programu Erasmus na Uczelni zagraniczne realizują propagowanie postaw otwartości na świat.

Wizja Wydziału jest zbieżna z wizją Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, zawartą w *Strategii Rozwoju Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu na lata 2009-2015*, w której podkreśla się rolę Uczelni prowadzącej kształcenie oraz badania naukowe w szeroko rozumianym sektorze gospodarki żywnościowej z uwzględnieniem aspektów ekonomicznych. W Strategii tej wskazuje się, że *Wydział Ekonomiczno-Społeczny Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu jest nowoczesną*

jednostką badawczą i dydaktyczną nakierowaną na prowadzenie badań naukowych i dydaktykę w dziedzinie nauk ekonomicznych i społecznych na rzecz najszerzej rozumianego agrobiznesu i obszarów wiejskich

Celami strategicznymi Wydziału Ekonomiczno-Społecznego są: systematyczny rozwój kadry naukowo-dydaktycznej, rozwój dydaktyki poprzez powoływanie nowych specjalności i profili studiów dostosowanych do rynku pracy, rozwój badań naukowych oraz krajowej i międzynarodowej współpracy naukowej, rozwój bazy materialnej dla celów dydaktycznych i badawczych, rozwój wszelkich form aktywności studentów, umacnianie więzi i współpracy Wydziału z praktyką gospodarczą i społeczną, administracją rządową i samorządową, organizacjami samorządowymi, pozarządowymi, stowarzyszeniami zawodowymi i społecznymi oraz wszystkimi innymi interesariuszami.

Spotkanie Zespołu oceniającego z kadrami akademicką pokazało, iż współpraca z przedstawicielami prestiżowych przedsiębiorstw sektora rolno-spożywczego i dyskusje programowe prowadzą do powstawania nowych specjalności dostosowanych do oczekiwań rynku pracy. Koncepcja kształcenia wprowadza specjalności dopiero na studiach II stopnia, uznając że na studiach I stopnia student powinien otrzymać podstawy z zakresu mikroekonomii, makroekonomii, polityki gospodarczej i społecznej, a także treści z zakresu subdyscyplin uzupełniających jak zarządzanie, prawo finanse przedsiębiorstw, natomiast na studiach II stopnia rozwijać i pogłębiać wiedzę na określonych specjalnościach. Program studiów II stopnia oferuje wiedzę zaawansowaną z zakresu teorii ekonomii i narzędzi statystycznych. Cel dotyczący rozwoju aktywności studentów realizowany jest poprzez odpowiednie formy zajęć jak np. aktywne zajęcia projektowe, analityczne. Cele dotyczące rozwoju badań naukowych wspomagających proces dydaktyczny realizowane są poprzez badania statutowe, prace doktorskie i habilitacyjne, projekty naukowe finansowane ze źródeł zewnętrznych. Tematyka badań naukowych kadry jest wyraźnie zorientowana na współczesne problemy gospodarki żywnościowej w aspekcie ekonomicznym.

Różnorodność koncepcji kształcenia przejawia się w oferowaniu stacjonarnych i niestacjonarnych studiów I i II stopnia o odmiennym podejściu. Studia I stopnia nie oferują specjalności, a jedynie tworzą gruntowne podstawy dla kształcenia ekonomisty zaś studia II stopnia bazując na wiedzy otrzymanej na studiach I stopnia rozwijają i uszczegółwiają tę wiedzę poprzez specjalności. Różnorodność ta została określona w sylwetce absolwenta kierunku z uwagi na stopień kształcenia. **Absolwent studiów I stopnia na kierunku *Ekonomia*** posiada podstawową wiedzę ekonomiczną w szczególności w zakresie gospodarowania zasobami finansowymi, ludzkimi i materialnymi. Potrafi wykonywać analizy wspierające podejmowanie racjonalnych decyzji osadzonych w kanonach nauk ekonomicznych. **Absolwent studiów II stopnia** posiada wszechstronną wiedzę z zakresu ekonomii, ekonomiki gospodarki żywnościowej, gospodarowania zasobami finansowymi, ludzkimi i materialnymi, polityki rolno-żywnościowej, polityki ekonomiczno-społecznej oraz prawa gospodarczego. Studenci zdobywają umiejętności wykorzystywania metod analitycznych do badania i modelowania zjawisk i procesów gospodarczych w skali mikro- i makroekonomicznej. Absolwent potrafi opracować projekty wspomagające usługi doradcze oraz podejmowanie racjonalnych decyzji związanych z pozyskiwaniem i wykorzystywaniem zasobów przez podmioty sektora prywatnego i publicznego. Absolwenci studiów I i II stopnia dysponują niezbędną wiedzą i umiejętnościami do samodzielnego prowadzenia działalności gospodarczej. Różnorodność koncepcji kształcenia jest widoczna poprzez ofertę zajęć do wyboru, która obejmuje przedmioty wypełniające 30% punktów ECTS, w tym zróżnicowane tematycznie seminaRIA dyplomowe Studia II stopnia oferują do wyboru cztery specjalności. Od roku akademickiego 2011/2012 na studiach stacjonarnych II stopnia na kierunku *Ekonomia* studenci mają możliwość wyboru jednej, z czterech specjalności:

- *Ekonomika gospodarki żywnościowej*
- *Ekonomia regionalna i integracja europejska*
- *Ekonomika turystyki przyrodniczej*
- *Finanse w gospodarce żywnościowej*

1.2).

Wydział współpracuje z interesariuszami zewnętrznymi reprezentującymi prestiżowe instytucje sektora gospodarki żywnościowej. Przeprowadzone podczas wizytacji rozmowy z władzami Wydziału, jak i przedstawiona pełna dokumentacja pokazuje, iż spotkania z interesariuszami zewnętrznymi odbywają się cyklicznie a tematyka ich dotyczy: efektów kształcenia, sylwetki absolwenta kierunku, programu studiów, praktyk i staży zawodowych. W grupie interesariuszy współpracujących aktywnie z Wydziałem są: przedsiębiorcy rolni, Prezes RSP „Zdrowie” w Izdebnie i RSP w Lubosinie, Prezes Łoży Laureatów Nagrody Gospodarczej Województwa Wielkopolskiego), Dyrektor Oddziału Terenowego Agencji Rynku Rolnego w Poznaniu, Dyrektor Departamentu Programów Rozwoju Obszarów Wiejskich Urzędu Marszałkowskiego w Poznaniu, Dyrektor Oddziału Terenowego Agencji Nieruchomości Rolnych w Poznaniu, Dyrektor Wielkopolskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego, Dyrektor Oddziału Regionalnego Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w Poznaniu, były wiceminister rolnictwa, przedsiębiorca rolny, Prezes Stowarzyszenia Absolwentów Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, Dyrektor Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie, Oddział w Poznaniu. Współpraca ta pozwoliła na zorganizowanie wizyt studyjnych do Urzędu Marszałkowskiego w Poznaniu, Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, Agencji Rynku Rolnego, Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju, które wzmocniły praktyczne przygotowanie studentów do pracy zawodowej. Efektem współpracy są również spotkania „ludzi sukcesu” ze studentami, które tworzą studentom możliwości poznania zawodowych karier ludzi przedsiębiorczych i radzących sobie na rynku pracy.

Ważnym obszarem działań Wydziału Ekonomiczno-Społecznego jest współpraca ze szkołami ponadgimnazjalnymi, która jest sformalizowana poprzez umowy o partnerstwie. W latach 2013-2014 podpisano 13 takich umów. Celem współpracy jest popularyzacja nauk ekonomicznych wśród uczniów - przyszłych kandydatów na studia kierunku *ekonomia*. Formy tej współpracy to: dedykowane wykłady, zajęcia warsztatowe prowadzone przez pracowników naukowych oraz studentów na Wydziale Ekonomiczno-Społecznym oraz bezpośrednio w szkołach. Oferta wykładów dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych obejmuje 36 tematów, a liczba szkół, które objęto badaniem w ramach działań promujących kształcenie na Wydziale Ekonomiczno-Społecznym w latach 2013-2014 przekroczyła 200. Zasięga się opinii uczniów - kandydatów na studia w zakresie sylwetki absolwenta. Ankietyzacja przeprowadzona wśród uczniów tych szkół (blisko 2000 ankiet) umożliwiła diagnozę sylwetki kandydata na studia. Na podstawie wyników tej ankiety zrezygnowano np. z utrzymania specjalności *Ekonomika gospodarki żywnościowej* na studiach licencjackich na kierunku *ekonomia*.

Studenci kierunku *ekonomia* uczestniczą aktywnie w procesach ustalania koncepcji kształcenia poprzez udział przedstawicieli w gremiach (m.in. Wydziałowa Komisja ds. Studiów), spotkania przedstawicieli samorządu studenckiego z Władzami Wydziału oraz procesy ankietyzacyjne. Opinia studentów jest istotna i uwzględniana w trakcie określania koncepcji kształcenia. Każdy student może mieć wpływ na ustalenie koncepcji kształcenia, co zostało im zagwarantowane stosownymi procedurami postępowania. Poza pełnym sformalizowaniem procesów ustalania koncepcji kształcenia, Uczelnia korzysta w tym procesie także z metod nieformalnych (opinii Samorządu Studentów, przedstawicieli Kół Naukowych itd.).

W procesie budowy koncepcji kształcenia kierunku *ekonomia* uczestniczy kadra akademicka oraz studenci. Realizowane efekty kształcenia i program studiów na kierunku *ekonomia* były przedmiotem dyskusji Rady Programowej Kierunku i uzyskały pozytywną opinię Wydziałowej Komisji ds. Studiów. Rada Wydziału zgodnie ze swoimi kompetencjami dyskutuje i podejmuje decyzje w kluczowych problemach jakości procesu dydaktycznego, tj. zatwierdzania programu studiów, zatwierdzania obsady zajęć, zasad procesu dyplomowania, oceny studentów itp. Spotkanie Zespołu oceniającego z kadra akademicką pozwala stwierdzić, iż kadra jest zaangażowana w budowanie kultury jakości kształcenia ale jednocześnie dostrzega niebezpieczeństwo zbyt dużej regulacji procesu dydaktycznego. W ustalaniu koncepcji kształcenia dla kierunku *ekonomia*

uczestniczyli również studenci z Konwentu Samorządu Studenckiego UP i Samorządu Studenckiego Wydziału Ekonomiczno-Społecznego. Studenci uczestniczą w posiedzeniach Rady Wydziału, Komisji i kierunkowego zespołu ds. jakości kształcenia i w tych gremiach mogą wyrażać swoje stanowisko. Ponadto dziekan i prodziekani Wydziału organizują comiesięczne spotkania starostów poszczególnych lat studiów, które wnoszą dużo informacji i pozwalają reagować władzom Wydziału na zgłaszane problemy studentów. Udział studentów w budowaniu kultury jakości kształcenia odbywa się również poprzez proces ankietyzacji. Po każdym zakończonym semestrze studenci dokonują oceny wszystkich zajęć dydaktycznych, a bezpośrednio po ukończeniu studiów – ich całościowej oceny. Opinie te są uwzględniane w procesie zarządzania jakością. W podsumowaniu należy stwierdzić iż interesariusze wewnętrzni i zewnętrzni aktywnie uczestniczą w procesie budowania koncepcji kształcenia oraz rozwoju kierunku *ekonomia*.

Uczelnia dostosowała się do uwag PKA z ostatniej oceny i opracowała spójną ze strategią Wydziału i misją Uczelni koncepcję kształcenia na wizytowanym kierunku.

Ocena końcowa 1 kryterium ogólnego - ocena: w pełni

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

1.1) Koncepcja kierunku ekonomia wpisuje się w misję Uczelni oraz odpowiada celom strategicznym Wydziału.

1.2) W procesie określania koncepcji kształcenia uczestniczy kadra akademicka, studenci oraz przedstawiciele rynku pracy sektora rolno-spożywczego. Interesariusze są aktywni w budowaniu celów kształcenia i perspektyw rozwoju kierunku ekonomia.

Kryterium 2. Spójność opracowanego i stosowanego w jednostce opisu zakładanych celów i efektów kształcenia dla ocenianego kierunku oraz system potwierdzający ich osiągnięcie

2.1)

Na mocy Uchwały nr 400/2012 Senat w dniu 29 czerwca 2012 r. określił efekty kształcenia dla studiów pierwszego stopnia na kierunku *ekonomia*, oraz Uchwałą nr 401/2012 dla studiów drugiego stopnia, zmienione uchwałą Senatu Nr 92/2013 w dniu 25 września 2013 r. Rada Wydziału pozytywnie zaopiniowała efekty kształcenia dla ocenianego kierunku i profilu kształcenia na posiedzeniu w dniu 25 maja 2012 r. (uchwały nr 136/II/2012, 139/II/2012, 140/II/2012, 143/II/2012, 144/II/2012 i 148/II/2012).

W czasie wizytacji przedstawiono protokoły z posiedzeń Senatu oraz Rad Wydziałów w czasie których były zatwierdzone wspomniane wyżej dokumenty.

W ramach przedstawiania koncepcji kształcenia na kierunku *ekonomia* władze Uczelni w raporcie samooceny podkreślają przede wszystkim powiązanie kierunku z potrzebami sektora rolno-spożywczego. Szeroko uzasadniają, iż „w gospodarce, w tym gospodarce żywnościowej są potrzebni ekonomiści, którzy będą posiadać szczególną wiedzę w zakresie problematyki produkcyjnej i ekonomicznej sektora żywnościowego jako całości, polityki rolnej wraz z problematyką integracji z UE w sektorze rolnym, zagadnień globalizacji i handlu międzynarodowego produktami rolnymi i żywnościowymi, problematyki badań rynkowych i handlu rolno-żywnościowego, ekonomiki konsumpcji, zarządzania gospodarstwami i przedsiębiorstwami oraz marketingu żywności, rachunkowości i finansowania gospodarstw rolnych oraz przedsiębiorstw agrobiznesu, zagadnień doradztwa i upowszechniania postępu. Sektor rolno-żywnościowy i obszary wiejskie będą wymagać także specjalistów znających problematykę dochodów i standardów bytowania ludności rolniczej, zagadnienia cywilizacyjne i kulturowe dotyczące społeczności wiejskich, zagadnienia społeczne dotyczące konsumpcji żywności, a także kwestie rozwoju terenów wiejskich we wszystkich aspektach tego zagadnienia – ekonomicznym,

społecznym, kulturowym, politycznym”. Uczelnia deklaruje, że rzadki w skali kraju profil kształcenia realizowany na kierunku *ekonomia* zapewnia dostępność tego rodzaju kadr dla instytucji sektora publicznego oraz przedsiębiorstw. Istotą jego specyfiki jest łączenie wiedzy z dziedziny nauk ekonomicznych z rozumieniem specyficznych zagadnień dotyczących rolnictwa, jego otoczenia, przemysłu rolno-spożywczego, obrotu i konsumpcji żywności oraz rozwoju obszarów wiejskich.

Ocena przyjętej struktury zakładanych efektów kształcenia dla poszczególnych poziomów kształcenia zostanie dokonana z perspektywy powyżej zrelacjonowanej koncepcji kształcenia.

Studia I stopnia kierunek *ekonomia* profil ogólnoakademicki

Dla studiów I stopnia kierunku *ekonomia* przewidziano 9 efektów w zakresie wiedzy; 8 efektów w zakresie umiejętności; 5 efektów w zakresie kompetencji społecznych. W odniesieniu do efektów w zakresie wiedzy można stwierdzić, iż posiadają one właściwą strukturę dobrze wpisując się w efekty obszarowe nauk społecznych dla profilu ogólnoakademickiego, a ponadto uwzględniają przynajmniej w pewnym stopniu koncepcję kształcenia na kierunku *ekonomia* związaną z jego powiązaniem z sektorem rolno-spożywczym. Do wymogów tego sektora odnoszą się trzy efekty kierunkowe dotyczące wiedzy. Natomiast w przypadku efektów w zakresie umiejętności należy podkreślić, ich ograniczoną liczbę, szczególnie z perspektywy stosunkowo wysokiego poziomu szczegółowości niektórych z nich, jak na przykład:

E1A_U02 rozumie zadania najważniejszych instytucji finansowych;

E1A_U04 potrafi wyjaśnić podstawowe mechanizmy ekonomiczne występujące w polityce handlowej.

Co szczególnie jednak budzi wątpliwości to brak odniesień w treści efektów w zakresie umiejętności do koncepcji kształcenia związanej z potrzebami sektora rolno-spożywczego. Brak podkreślenia w treści efektów umiejętnościowych powiązań z sektorem rolno - spożywczym jest szczególnie widoczny w zestawieniu z tytułami i treścią modułów kształcenia do których przypisano dyskutowane efekty.

W załączonym do dokumentacji zestawieniu „Efekty kształcenia dla kierunku studiów *ekonomia* i ich odniesienie do efektów obszarowych” Uczelnia zgodnie z wymogami KRK przyporządkowuje zakładane kierunkowe efekty kształcenia do efektów kształcenia w obszarze nauk społecznych dla profilu ogólnoakademickiego.

Szczegółowe/modułowe efekty kształcenia zawarto w kartach poszczególnych przedmiotów i przypisano do kierunkowych efektów kształcenia. Analiza zakładanych kierunkowych efektów kształcenia, a także analiza szczegółowych/przedmiotowych efektów kształcenia pozwala stwierdzić, iż zostają spełnione wymagania związane z Krajowymi Ramami Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego. Istnieją warunki pozwalające na zrealizowanie wszystkich kierunkowych efektów kształcenia. Jednocześnie należy stwierdzić, iż szczegółowe efekty kształcenia przypisane wielu modułom kształcenia związanym z sektorem rolno-spożywczym nie znajdują właściwego odzwierciedlenia w zestawie kierunkowych efektów kształcenia. Przykładowo w ramach efektów-przedmiotowych „Finanse gospodarstw rolnych” efekty związane z umiejętnościami:

- E5 - potrafi podejmować decyzje bieżące i inwestycyjne w gospodarstwie rolnym;

- E6 - potrafi zarządzać składnikami majątku gospodarstwa zostają odniesione do efektu kierunkowego:

- E1A_U07 potrafi przeprowadzić diagnozę sytuacji przedsiębiorstwa i jednostki samorządu terytorialnego wykorzystując podstawowe metody analizy finansowej i zarządzania strategicznego oraz formułować możliwe strategie ich działania co nie wyczerpuje treści wzmiankowanych efektów szczegółowych.

Istnieje zatem potrzeba uwzględnienia w treści efektów kierunkowych powiązań z sektorem rolno – spożywczym.

Studia II stopnia profil ogólnoakademicki

Dla studiów II stopnia profil ogólnoakademicki przewidziano 16 efektów w zakresie wiedzy; przy czym 7 efektów obowiązuje wszystkich studentów, natomiast kolejne są przyporządkowane proporcjonalnie poszczególnym 4 specjalnościom. Podobnie w przypadku umiejętności przewidziano 16 efektów, z uwzględnieniem 6 obowiązujących wszystkich studentów i 10 efektów przyporządkowanych poszczególnym specjalnościom. W zakresie kompetencji społecznych przewidziano łącznie 15 efektów, z podziałem 6 efektów obowiązujących wszystkich studentów i 9 przypisanych poszczególnym specjalnościom. Treść wszystkich zakładanych efektów kształcenia właściwie kształtuje tożsamość kierunku *ekonomia*, odpowiada charakterowi obszaru nauk społecznych oraz dziedzinie nauk ekonomicznych, a w szczególności dyscyplinie *ekonomia*, do której przypisano opiniowany kierunek studiów. W „Tabeli odniesień efektów kierunkowych do efektów obszarowych” Uczelnia zgodnie z wymogami KRK właściwie przyporządkowała zakładane kierunkowe efekty kształcenia do efektów kształcenia obszaru nauk społecznych dla profilu ogólnoakademickiego

W dokumentacji programu kształcenia nie sformułowano opisu efektów poszczególnych proponowanych specjalności.

Szczegółowe/modułowe efekty kształcenia zawarto w kartach poszczególnych przedmiotów i przypisano do kierunkowych efektów kształcenia. Opracowano sylabus dla praktyki zawodowej wskazujący na zakładane szczegółowe efekty kształcenia, a także ich powiązanie z efektami kierunkowymi. Zgodnie z dokumentacją celem praktyki odbywanej przez studenta jest wykorzystanie wiedzy ze studiów w praktyce, zdobycie praktycznych doświadczeń zawodowych, zapoznanie się z zasadami funkcjonowania instytucji, w której odbywa praktykę oraz zdobycie doświadczenia w samodzielnym i zespołowym wykonywaniu obowiązków zawodowych. Podczas odbywania praktyki student powinien zrealizować trzy zasadnicze efekty kształcenia: 1/ Zdobyć podstawową wiedzę o funkcjonowaniu przedsiębiorstw, instytucji, jednostek administracji oraz organizacji społeczno-gospodarczych; 2/ Wykorzystać podstawową wiedzę teoretyczną z zakresu ekonomii w celu skutecznej realizacji zadań w ramach praktyki zawodowej; 3/ Zdobyć kompetencje przygotowujące do pracy w przedsiębiorstwach, organizacjach i instytucjach funkcjonujących w gospodarce rynkowej - odpowiedzialnie przygotować się do swojej pracy oraz zaplanować i wykonać różnorodne zadania. Analiza zakładanych kierunkowych efektów kształcenia, a także analiza szczegółowych/przedmiotowych efektów kształcenia pozwala stwierdzić, iż zostają spełnione wymagania związane z Krajowymi Ramami Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego. Analiza treści zakładanych kierunkowych i przedmiotowych efektów kształcenia pozwala stwierdzić, iż występuje ich spójność także z koncepcją kształcenia uwzględniającą potrzeby sektora rolno-spożywczego.

Studenci są dobrze zapoznani z treściami sylabusów, dzięki czemu właściwie potrafią przypisać efekty kształcenia do poszczególnych modułów kształcenia. W opinii studentów studia *ekonomia* prowadzone na Uniwersytecie Przyrodniczym są atrakcyjne względem wymagań rynku pracy ze względu na ukierunkowanie na sektor rolniczo-leśny

W ramach kart poszczególnych przedmiotów uwzględniono wskazanie szczegółowych/przedmiotowych efektów kształcenia oraz ich przypisanie do kierunkowych efektów kształcenia w tym również dla efektów określonych dla praktyki zawodowej. Jednak forma tabel, w których dokonano przyporządkowania nie zawsze pozwala w sposób jednoznaczny przypisać poszczególne efekty szczegółowe konkretnym efektom kierunkowym i obszarowym. Można zatem odnieść wrażenie, że zbiorom efektów szczegółowych danego typu (wiedza, umiejętności, kompetencje społeczne) przypisuje się zbiorę efektów kierunkowych i obszarowych. Zasadne byłoby dokonanie technicznej zmiany w tabelach przyporządkowania efektów kształcenia w sylabusach przedmiotów pozwalająca jednoznacznie przypisać efekty kierunkowe i obszarowe poszczególnym efektom szczegółowym.

Analiza struktury szczegółowych efektów kształcenia w kontekście ich przyporządkowania do kierunkowych efektów kształcenia wskazuje, iż zachodzą warunki umożliwiające realizację wszystkich kierunkowych efektów kształcenia. Zachodzi spójność kierunkowych i szczegółowych efektów kształcenia. W tym ostatnim kontekście występuje jedynie wzmiankowane niepełne

odzwierciedlenie szczegółowych efektów kształcenia związanych ze specyfiką sektora rolno-spożywczego w treści efektów kierunkowych na studiach I stopnia.

Biorąc pod uwagę, iż opiniowany kierunek studiów zakłada ogólnoakademicki profil kształcenia należy stwierdzić, iż są spełnione wymagania dla obszaru wiedzy nauk społecznych z którego wywodzi się kierunek.

Jak wskazano wyżej Uczelnia przedstawiła przyporządkowanie kierunkowych efektów kształcenia do efektów szczegółowych zarówno w odniesieniu do studiów I stopnia, jak i II stopnia co następuje zarówno w Macierzy i co szczególnie istotne we wszystkich sylabusach przedmiotów. W odniesieniu do studiów I jak i II stopnia ocenianego kierunku należy stwierdzić, iż analiza treści i powiązań kierunkowych i szczegółowych efektów kształcenia wskazuje na możliwość osiągnięcia wszystkich zakładanych efektów kształcenia. Jedynym wyjątkiem budzącym wątpliwości są wzmiankowane techniczne niedoskonałości konstrukcji tabel w sylabusach przedmiotów dotyczących powiązań efektów szczegółowych z efektami kierunkowymi gdzie nie zawsze można jednoznacznie wskazać, które efekty szczegółowe będą wykorzystane do realizacji określonych efektów kierunkowych, gdzie mogą pojawiać się wątpliwości. Poza wzmiankowanym uchybieniem należy stwierdzić, iż występują właściwe warunki zapewniające możliwość osiągnięcia kierunkowych i przedmiotowych efektów kształcenia zarówno na studiach I jak i II stopnia ocenianego kierunku.

Procedury określające sposoby walidacji wiedzy i umiejętności studentów są prezentowane podczas pierwszych zajęć w semestrze, a także opisywane w sylabusach przedmiotowych. Są one przejrzyste i umożliwiają weryfikację osiągania poszczególnych efektów kształcenia w całym cyklu dydaktycznym. Weryfikacja efektów kształcenia osiąganych na praktykach prowadzona jest rzetelnie z udziałem opiekunów praktyk. Zgodnie z deklaracją zawartą w raporcie samooceny przedmiotowe efekty kształcenia (i metody ich weryfikacji) są określone przez kierownika przedmiotu i umieszczone w sylabusie przedmiotu. Z ich treścią studenci są zapoznawani na pierwszych zajęciach, a sylabus przed ich rozpoczęciem jest umieszczany w Wirtualnym Dziekanacie a także dostarczany do dziekanatu Wydziału. Istotnie można potwierdzić na podstawie wizytacji PKA, iż efekty kształcenia zawarte w sylabusach są dostępne dla studentów na platformie elektronicznej Uczelni. Ponadto ogólnie dostępne są kierunkowe efekty kształcenia. Hospitacje zajęć potwierdziły, iż prowadzący poszczególne przedmioty zapoznają studentów z sylabusami przedmiotów, w tym efektami kształcenia. Jedynym uchybieniem w zakresie dostępności opisu założonych efektów kształcenia jest brak opracowanych i udostępnionych opisów sylwetek absolwenta poszczególnych specjalności na studiach II stopnia o czym była już mowa wyżej.

Opis efektów kształcenia jest dla studentów powszechnie dostępny online poprzez systemy wirtualne Uczelni, gdzie w kartach przedmiotów znajdują się szczegółowe opisy efektów kształcenia. Ponadto są one przedstawiane na początkowych zajęciach w semestrze przez nauczycieli akademickich.

2.2).

Analiza opisu zakładanych efektów kształcenia zarówno na studiach I stopnia, jak i na studiach II stopnia ocenianego kierunku pozwala potwierdzić, iż co do zasady zostały one sformułowane w sposób zrozumiały i są sprawdzalne. Kierunkowe efekty kształcenia zostały określone w sposób zrozumiały. Przyjęte w kartach modułów (sylabusach przedmiotów) zasady formułowania celów kształcenia, efektów szczegółowych, oraz stosowania wzajemnych odniesień mają prawidłową konstrukcję i zawierają szeroki zakres informacji. Efekty szczegółowe są sprawdzalne a ich odniesienie do efektów kierunkowych potwierdza sprawdzalność efektów kierunkowych.

2.3)

Dokumentacja toku studiów związana z potwierdzeniem uzyskania przez studenta zakładanych efektów kształcenia i kwalifikacji, tj. protokoły egzaminacyjne, karty okresowych osiągnięć studenta oraz dyplomy prowadzona jest prawidłowo.

Natomiast suplementy nadal zawierają pewne uchybienia.

- *W pkt. II ust. 5 – Nazwa i status Uczelni prowadzącej studia – podanie właściwej podstawy prawnej ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym tj. Dz. U. z 2012 r. poz. 572, z późn. zm.*
- *W pkt. III – Informacje o poziomie wykształcenia – ust. 1 – poziom posiadanego wykształcenia – należy wpisywać określenia zgodne z ustawą, tj. studia pierwszego lub drugiego stopnia, a nie studia licencjackie, studia magisterskie*
- *W pkt. IV - Informacje o treści studiów i osiągniętych wynikach – ust. 2 – Standardy kształcenia – w przypadku studiów drugiego stopnia – wpisana jest niewłaściwa podstawa prawna – tj. rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 lipca 2007 r. w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków ..., podczas gdy studenci studiów drugiego stopnia ukończyli je zgodnie z wymaganiami określonymi przez Rady Wydziały z uwzględnieniem przepisów wynikających z Krajowych Ram Kwalifikacji. (Uchwała Senatu w sprawie zatwierdzenia efektów kształcenia wraz z ich pełnym wykazem oraz Rady Wydziału w sprawie planów i programów studiów).*
- *wskazane jest uzupełnienie wpisów przy semestrach o rok akademicki.*

Przechowywanie efektów kształcenia

W Uniwersytecie Przyrodniczym w Poznaniu obowiązuje Zarządzenie nr 160/2010 Rektora z dnia 31 grudnia 2010 r. w sprawie zamiany zarządzenia nr 130/2009 Rektora z dnia 7 października 2006 w sprawie wprowadzenia przepisów kancelaryjnych. Dokument ten zawiera Instrukcję Kancelaryjną oraz Jednolitego rzeczowego wykazu akt. Jego celem jest ustalenie zasad postępowania, mających zapewnić sprawne i szybkie wykonywane czynności kancelaryjnych, a także określenie zasad przechowywania i postępowania z aktami w toku bieżącej pracy w komórkach organizacyjnych, a także tryb przekazywania dokumentacji do Archiwum Uczelni. Po upływie okresu przechowywania, akta przekazywane są do archiwum Uczelnianego na podstawie spisu zdawczo-odbiorczego.

Natomiast procedury dotyczące archiwizacji dokumentacji związanej z realizacją zajęć dydaktycznych i gromadzeniem dokumentacji potwierdzającej uzyskanie zakładanych efektów kształcenia zostały określone w wykazie procedur związanych z Uczelnianym Systemem Zapewnienia i Doskonalenia Jakości Kształcenia, w tym w Zarządzeniu nr 128/2013 Rektora z dnia 23 sierpnia 2013 r. w sprawie wprowadzenia procedury weryfikacji osiągnięcia zakładanych efektów kształcenia. Zgodnie z treścią tego zarządzenia, dokumentacja dotycząca prac zaliczeniowych, egzaminacyjnych, projektowych oraz innych materiałów potwierdzających osiągnięcie przez studenta założonych efektów kształcenia jest archiwizowana przez nauczycieli przez okres 5 lat.

Ogólne ramy formułujące zasady weryfikacji zakładanych efektów kształcenia zostały ujęte w Regulaminie Studiów Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu (Rozdział IV. Zaliczenie semestru i roku studiów). Szczegółowe zasady oceniania studentów są zamieszczone w kartach przedmiotów. Elementem systemu weryfikacji weryfikacja zakładanych efektów kształcenia jest harmonogram sesji egzaminacyjnych. Corocznie *Zarządzenie Rektora Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu w sprawie podstawowych elementów organizacji roku akademickiego* jest przedstawiane na stronie internetowej Uczelni oraz na tablicy informacyjnej przed dziekanatem.

Zgodnie z przyjętą koncepcją systemu weryfikacji osiągnięcia zakładanych efektów kształcenia końcowym sprawdzianem osiągniętych efektów kształcenia są prace dyplomowe i wynik procesu dyplomowania. Każda praca dyplomowa jest oceniana przez promotora i recenzenta, a egzamin dyplomowy odbywa się przed komisją powołaną przez Dziekana, w skład której wchodzi przewodniczący i dwóch członków. Ostateczny wynik studiów określa się jako sumę 3/5 średniej ze studiów, 1/5 średniej z ocen pracy dyplomowej i 1/5 oceny egzaminu dyplomowego. Szczegółowe zasady dotyczące procesu dyplomowania na Wydziale Ekonomiczno-Społecznym są zgodne z Regulaminem studiów Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu (Rozdział VIII. Ukończenie studiów).

Ukończenie studiów na ocenianym kierunku związane jest z uzyskaniem zaliczeń ze wszystkich przedmiotów przewidzianych w planie studiów, przygotowaniem pracy dyplomowej i egzaminem dyplomowym. Pozytywne oceny uzyskane ze wszystkich tych etapów są warunkiem ukończenia całego procesu kształcenia. Można zatem potwierdzić, iż system weryfikacji efektów kształcenia jest przejrzysty a także kompletny, obejmuje wszystkie kategorie efektów kształcenia oraz wszystkie etapy kształcenia.

Regulamin studiów jak i szczegółowy opis zasad i form weryfikacji efektów kształcenia w ramach kart przedmiotów jest dostępny dla studentów.

Ogólne ramy stosowania form weryfikacji efektów kształcenia opisano w Regulaminie studiów. Przewidziano tryb prowadzenia zaliczeń i egzaminów z poszczególnych przedmiotów i egzaminu dyplomowego. System weryfikacji efektów kształcenia obejmuje wszystkie kategorie efektów kształcenia i co do zasady przewiduje właściwe dla nich sposoby weryfikacji.

Kluczowym etapem weryfikacji poszczególnych efektów kształcenia jest ocena ich realizacji w ramach przedmiotów ujętych w programie kształcenia. System weryfikacji efektów kształcenia obejmuje wszystkie kategorie efektów kształcenia, tj. wiedzę, umiejętności i kompetencje społeczne. W kartach modułów określono w formie zestawienia tabelarycznego formy weryfikacji przypisane do szczegółowych efektów kształcenia. Nie zawsze jednak w kartach przedmiotów precyzyjnie przypisano określone formy weryfikacji poszczególnym szczegółowym efektom kształcenia. W tabelach zawierających takie przypisanie często stosuje się odniesienie wszystkich przewidzianych form weryfikacji do wszystkich występujących w danym przedmiocie szczegółowych efektów kształcenia. Przykładowo w ramach przedmiotu Zarządzanie i organizacja przedsiębiorstw i gospodarstw rolnych (studia I stopnia) przewidziane dwie metody weryfikacji efektów kształcenia: Kolokwium i Egzamin w formie pisemnej przypisuje się do wszystkich szczegółowych efektów kształcenia (E1 E2 E3 E4 E5 E60), które dotyczą zarówno wiedzy jak i umiejętności, a także kompetencji społecznych. Taki sposób przypisania form weryfikacji do szczegółowych efektów kształcenia nie pozwala jednoznacznie potwierdzić, czy efekty w zakresie umiejętności, a szczególnie kompetencji społecznych zostaną właściwie zweryfikowane. Zasadne byłoby jednoznaczne przypisanie określonych form weryfikacji do poszczególnych szczegółowych efektów kształcenia we wszystkich kartach przedmiotów. Weryfikacji efektów kształcenia uzyskanych na praktyce zawodowej dokonuje koordynator praktyk zawodowych. Student zobowiązany jest do prowadzenia na bieżąco dziennika praktyk, a po odbyciu praktyk do sporządzenia syntetycznego sprawozdania w minimalnym zakresie 1 str. A4 w dzienniku praktyk potwierdzającego i charakteryzującego zapoznanie się z określonymi w programie praktyki aspektami funkcjonowania przedsiębiorstwa, gospodarstwa rolnego lub innej instytucji, która była miejscem realizacji praktyki.

Nadzór nad realizacją praktyk sprawuje koordynator ds. praktyk studenckich, którego powołuje Dziekan po zasięgnięciu opinii Rady Wydziału. Na ocenę końcową z praktyki zawodowej zgodnie z kartą przedmiotu składają się Realizacja praktyk w ustalonym terminie (40%); Dziennik Praktyk (30%); Ocena i opinia dla studenta realizującego praktykę wystawione przez dyrektora instytucji (30%).

Student może ubiegać się o zwolnienie z obowiązku odbycia praktyki zawodowej na podstawie udokumentowanej pracy zawodowej w kraju lub za granicą lub innej formy pracy, np. wolontariatu, stażu, praktyk (zgodnie z Uchwałą nr 156/2014 Senatu Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu z dnia 23 kwietnia 2014 r.). Student składa wniosek o zaliczenie praktyki do Dziekana, opinie o zasadności wyraża koordynator ds. praktyk, dostarcza także kopię świadectwa pracy, kopie umowy o pracę, kopie zakresu obowiązków, kopie innych dokumentów potwierdzających pracę zawodową. Z praktyki można być zwolnionym w całości bądź w części. W trybie zaliczenia praktyki poprzez pracę zawodową należy odwołać się do stosownych umiejętności oraz efektów kształcenia. Koordynator opiniuje pozytywnie wniosek studenta na podstawie zgodności pracy zawodowej z kierunkiem *ekonomia*, osoba zwolniona musi złożyć dziennik praktyk, tak jak

pozostali studenci. System weryfikacji praktyk pozwala na rzetelne sprawdzenie nabycia przez studentów umiejętności praktycznych

Etapy i procedury weryfikacji efektów kształcenia zostały określone w Regulaminie studiów. Jak wskazano już wyżej ukończenie studiów na ocenianym kierunku związane jest z uzyskaniem zaliczeń ze wszystkich przedmiotów przewidzianych w planie studiów, przygotowaniem pracy dyplomowej i egzaminem dyplomowym. Pozytywne oceny uzyskane ze wszystkich tych etapów są warunkiem ukończenia całego procesu kształcenia. Można zatem potwierdzić, iż system umożliwia ocenę efektów kształcenia na wszystkich etapach kształcenia.

Ponadto szczegółowe procedury w tym zakresie zawarto w Zarządzeniu nr 126/2013 Rektora Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu z dnia 23 sierpnia 2013 r. w sprawie wprowadzenia procedury dyplomowania na studiach wyższych. Na podstawie tych uregulowań Rada Wydziału Ekonomiczno-Społecznego Uchwała z dnia 29 września 2014 r. wprowadziła obowiązujące od roku akademickiego 2014/2015, warunki, jakim powinna odpowiadać praca licencjacka i magisterska oraz zakres i formę egzaminu dyplomowego dla kierunku *ekonomia* (studia I i II stopnia). Standardy te są dostępne na stronie internetowej Wydziału. Procedura dyplomowania obejmuje podanie do wiadomości studentów (na stronie internetowej) terminarza dyplomowania, sporządzenie karty pracy dyplomowej, złożenie ewentualnego wniosku o zmianę tematu/promotora pracy dyplomowej i ocenę pracy dyplomowej na formularzu recenzji.

Kartę pracy dyplomowej podpisuje promotor, akceptuje kierownik katedry, opiniuje Kierunkowy Zespół ds. Jakości Kształcenia oraz zatwierdza Dziekan. Zgodnie z raportem samooceny taka procedura pozwala na stały monitoring takich kwestii, jak dobór tematyki, metodyka i zakresu pracy oraz doboru recenzenta pracy. Wprowadzone regulacje odnośnie procedury dyplomowania należy ocenić pozytywnie jako sprzyjające wysokiej jakości prac dyplomowych i realizacji zakładanych efektów kształcenia na kierunku *ekonomia*. Analiza tematyki prac dyplomowych oraz analiza wybranych prac dyplomowych przeprowadzona w trakcie wizytacji PKA zasadniczo potwierdza prawidłowość doboru tematyki prac do potrzeb kierunku *ekonomia*. Wprowadzone nowe uregulowania w procesie dyplomowania od roku akademickiego 2014/2015 powinny zapewnić jeszcze większą spójność tematyki prac z kierunkiem studiów, a także na studiach II stopnia ze specjalnościami studentów.

W ramach procedur dyplomowania realizowane są działania związane z ochroną własności intelektualnej. Studenci składają prace w wersji drukowanej i elektronicznej. Przed przystąpieniem do egzaminu dyplomowego upoważniony przez dziekana pracownik Wydziału dokonuje sprawdzenia tekstu pracy za pomocą systemu antyplagiatowego i sporządza protokół kontroli. W przypadku gdy w pracy zostaną wykryte nieuprawnione zapożyczenia, protokół jest przekazywany promotorowi, który przygotowuje opinię o oryginalności pracy dyplomowej i dopuszcza lub nie jej autora do egzaminu dyplomowego. Na podstawie informacji z raportu samooceny można stwierdzić, iż w roku akademickim 2013/2014 na sprawdzono nie mniej niż 10% wszystkich prac. Należy dążyć do objęcia procedurą sprawdzania prac za pomocą systemu antyplagiatowego wszystkich prac dyplomowych licencjackich i magisterskich realizowanych na kierunku *ekonomia*.

Procedura egzaminu dyplomowego nie budzi zastrzeżeń. Na egzaminie dyplomowym licencjackim, przed prezentacją tez i wyników pracy oraz dyskusją nad pracą, dyplomant losuje z opublikowanej na stronie internetowej Wydziału listy zagadnień egzaminacyjnych 1 pytanie z zakresu ekonomii, na które udziela odpowiedzi. Na egzaminie magisterskim losowane są 2 pytania – jedno z przedmiotów podstawowych i drugie z przedmiotów specjalnościowych.

Można wnioskować, iż system weryfikacji efektów kształcenia umożliwia zmierzenie i ocenę efektów kształcenia na poszczególnych jego etapach, w tym w ramach procesu dyplomowania.

Wymagania związane z zaliczaniem wszystkich etapów kształcenia są w sposób przejrzysty określone w Regulaminie studiów, ale także innych dokumentach uszczegóławiających zasady ocen jak wzmiankowanej wyżej procedurze dyplomowania oraz warunkach, jakim powinna odpowiadać praca licencjacka i magisterska oraz zakres i formę egzaminu dyplomowego. Elementy

wystandaryzowania ocen zawarte są także w dokumentach regulujących tryb odbywania praktyk zawodowych (Zasady organizacji studenckiej praktyki zawodowej). Warto podkreślić jest uwzględnienie w kartach przedmiotów w formie zestawienia tabelarycznego udziału poszczególnych form weryfikacji szczegółowych efektów kształcenia w ocenie końcowej z danego przedmiotu. Przyjęto jednolitą skalę ocen na poszczególnych etapach weryfikacji efektów kształcenia, która jest powszechnie dostępna. Zgodnie z § 26 regulaminu studiów stosowana w Uczelni skala ocen (oraz odpowiadające im oceny w systemie ECTS) to: 1) bardzo dobry – 5,0 (A), 2) dobry plus – 4,5 (B), 3) dobry – 4,0 (C), 4) dostateczny plus – 3,5 (D), 5) dostateczny – 3,0 (E), 6) niedostateczny – 2,0 (F). Dla podkreślenia szczególnie dobrego przygotowania studenta można wpisać do indeksu ocenę słowną „celujący” (5,0).

Podobnie ustalono w wystandaryzowany sposób zasady wyznaczania oceny końcowej na dyplomie, w ramach której uwzględnia się średnią ocen z toku studiów, oceny z pracy oraz oceny z egzaminu dyplomowego według określonych udziałów procentowych (§ 43 Regulaminu studiów). Wzmiankowane regulacje zapewniają niezbędną standaryzację wymagań stosowanych w odniesieniu do wszystkich studentów.

Analiza struktury ocen uzyskanych przez studentów zarówno w trakcie ostatniej sesji egzaminacyjnej jak i podczas ostatnich egzaminów dyplomowych wskazuje na występowanie normalnego rozkładu ocen co potwierdza właściwe wystandaryzowanie stawianych wymagań:

Studia	Sesja egzaminacyjna						Egzamin dyplomowy				
	Oce na (2,0)	Oce na (3,0)	Oce na (3,5)	Oce na (4,0)	Oce na (4,5)	Oce na (5,0)	Oce na (3,0)	Oce na (3,5)	Oce na (4,0)	Oce na (4,5)	Ocen a (5,0)
stacjonarne I stopnia ^a	105	593	334	420	135	331	-	17	83	31	16
stacjonarne II stopnia	15	200	115	226	250	415	-	5	49	20	28
niestacjonarne II stopnia	5	125	102	223	133	75	-	2	8	12	5

Zgodnie z Regulaminem studiów w sprawach dotyczących zaliczeń studentowi przysługuje prawo odwołania się do kierownika katedry/dyrektora instytutu o zaliczenie komisyjne. W odniesieniu do egzaminów przewidziano możliwość składania egzaminu poprawkowego. Dziekan może zarządzić także egzamin komisyjny. Regulamin studiów właściwie reguluje procedurę egzaminów komisyjnych z uwzględnieniem niezależnych obserwatorów. Na wniosek studenta w skład komisji egzaminacyjnej mogą wejść z głosem doradczym: przedstawiciel samorządu studenckiego oraz wskazany przez studenta nauczyciel akademicki

Na podstawie powyższych uwag można uznać, że stosowane w Uczelni rozwiązania pozwalają na odpowiednią standaryzację wymagań oraz zapewnienie przejrzystości i obiektywizmu formułowania ocen.

Zgodnie z danymi Uczelni skala odsiewu przedstawia się następująco:

Poziom studiów	Początkowa liczba studentów	Aktualna liczba studentów	Rezygnacje, skreślenia
Studia stacjonarne I stopnia			
I rok	187	163	24
II rok	121	105	16

III rok	138	136	2
Studia stacjonarne II stopnia			
I rok	130	122	8
II rok	115	111	4
Studia niestacjonarne II stopnia			
I rok	66	60	6
II rok	75	73	2

W odniesieniu do studiów I stopnia skala odsiewu wynosi około 10%. Zgodnie z informacjami Uczelni głównym powodem skreślenia z listy studentów już na I roku studiów jest niepodjęcie studiów, rezygnacja ze studiów tych studentów, którzy podjęli dwa kierunki studiów oraz nieuzyskanie wymaganej liczby punktów ECTS przede wszystkim na skutek problemów z zaliczeniem przedmiotów ilościowych, takich jak: Matematyka dla ekonomistów, Statystyka opisowa i Ekonometria. Uczelnia deklaruje, iż w celu zapobieżenia tym problemom, mając na uwadze różnice w poziomie nauczania Matematyki w szkołach średnich, Wydział oferuje studentom I roku studiów zajęcia nadprogramowe z Matematyki. Najważniejszymi powodami skreślenia z listy studentów w kolejnych semestrach studiów są nieuzyskanie określonej Regulaminem studiów liczby punktów ECTS, a ponadto niedopilnowanie terminowego złożenia w dziekanacie indeksu i karty okresowych osiągnięć studenta lub niedopełnienie obowiązku wnioskowania o przedłużenie sesji

W odniesieniu do studiów II stopnia można stwierdzić mniejszą skalę odsiewu na poziomie około 8-10% w zależności od roku. Najważniejszym powodem skreślenia z listy studentów są problemy osobiste, a w przypadku studiów niestacjonarnych także problemy zawodowe (trudności z pogodzeniem pracy zawodowej ze studiami lub niemożność opłacenia studiów, nawet mimo możliwości rozłożenia odpłatności za studia na raty), a po zaliczeniu wszystkich przedmiotów przewidzianych programem studiów trudności ze sfinalizowaniem pracy dyplomowej.

Analiza skali i przyczyn odsiewu wskazuje na prawidłowe działania Uczelni zarówno od strony stawianych wymagań w zakresie osiągania zakładanych efektów kształcenia, jak i wspomagania studentów w opanowaniu materiałów z przedmiotów tworzących szczególne trudności w dla studentów w procesie kształcenia.

Tworzący ogólne ramy systemu weryfikacji efektów kształcenia regulamin studiów jest powszechnie dostępny, m. in. na stronie internetowej. Szczegółowe informacje dotyczące zaliczenia poszczególnych modułów są zawarte w kartach przedmiotów. Warunki i tryb realizacji modułu/przedmiotu określa kierownik przedmiotu/modułu i podawane są do wiadomości studentów na pierwszych zajęciach. Na pierwszych zajęciach prowadzący zapoznaje studentów z treściami i efektami kształcenia oraz metodami ich weryfikacji, a sylabus przedmiotu przed rozpoczęciem zajęć umieszcza w Wirtualnym Dziekanacie Wirtualny Dziekanat to system elektronicznej informacji dla studentów, zawierający protokoły zaliczeniowe, egzaminacyjne, informacje o przedmiotach, sylabusy, materiały dydaktyczne itp., zmierzający w kierunku cyfryzacji dokumentacji przebiegu studiów. Nie ma zatem wątpliwości, że Uczelnia zapewnia odpowiedni dostęp do informacji na temat stosowanego systemu oceny efektów kształcenia oraz udostępnia studentom wyniki ocen.

W opinii studentów system umożliwia zmierzenie i ocenę efektów kształcenia na poszczególnych etapach ze szczególnym uwzględnieniem procesu dyplomowania. Procedury opisujące procesy weryfikacyjne są przejrzyste i powszechnie dostępne. Studenci podczas spotkania z ZO przyznali, że sformalizowane opisy procesów walidacyjnych są dla nich dużym ułatwieniem w przygotowaniu do egzaminów.

W ich opinii wymagania formułowane przez nauczycieli akademickich na pierwszych zajęciach w semestrze oraz za pomocą sylabusów są wystandaryzowane.

Przyczyny odsiewu studentów zostały przez Uczelnię właściwie określone. Uczelnia nie jest w stanie zaradzić problemowi, jakim jest niepodejmowanie studiów przez studentów I roku studiów I stopnia. Uczelnia stara się zminimalizować odsiew spowodowany trudnościami studentów z zaliczeniem przedmiotów matematycznych poprzez organizację dodatkowych zajęć wyrównawczych z matematyki. Ogół działań Uczelni mający na celu zmniejszenie negatywnego odsiewu zasługuje na bardzo dobrą ocenę. Skala odsiewu jest właściwa i zapewnia właściwą selekcję studentów.

Informacje na temat stosowanego systemu oceny są dostępne w pełni m.in. poprzez systemy wirtualne Uczelni.

Studenci niestacjonarni nieliczne zajęcia mają prowadzone za pomocą lub ze wspomaganiami platformy e-learningowej. Są to głównie przedmioty spoza puli przedmiotów kierunkowych. Weryfikacje efektów kształcenia są prowadzone za pomocą platformy z równą częstotliwością co na zajęciach kontaktowych.

2.4)

Uczelnia deklaruje, iż prowadzi prace analityczne związane z realizacją ankiet opinii absolwentów z rocznika 2014. Zakłada się, iż uzyskane zostaną w ten sposób cenne wnioski (pozytywne oraz negatywne) dotyczące procesu dydaktycznego, trybu i warunków studiowania na kierunku. W raportach z tych analiz zawiera się nie tylko wnioski ale także rekomendacje w sprawie działań doskonalących proces kształcenia, które są wdrażane. Uczelnia stwierdza, iż „na zasadzie badań pilotażowych” Wydział we współpracy z Biurem Karier przeprowadził monitorowanie losów zawodowych absolwentów, którzy ukończyli studia w 2013 r. Raport został udostępniony w czasie wizytacji PKA. W lutym/marcu 2015 roku, czyli po około 6 miesiącach od ukończenia studiów, planuje się przeprowadzić podobny monitoring dla rocznika 2014. Od roku akademickiego 2014/2015 monitorowanie karier zawodowych absolwentów będzie się odbywać zgodnie z zapisami znowelizowanej ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym. Obecnie w Uczelni trwają prace nad przygotowaniem stosownej procedury wewnętrznej. Ponadto udział interesariuszy zarówno zewnętrznych jak i wewnętrznych w procesie kształtowania koncepcji kształcenia został opisany i potwierdzony wyżej w punkcie 2.1.

Można potwierdzić, iż jednostka realizuje działania związane z monitorowaniem karier absolwentów na rynku pracy oraz wykorzystuje ich wyniki do doskonalenia procesu kształcenia. W doskonaleniu procesu kształcenia są wykorzystywane opinie interesariuszy zewnętrznych i wewnętrznych.

Można potwierdzić, iż Uczelnia uwzględnia wyniki badań losów absolwentów i badań rynku pracy w doskonaleniu programu kształcenia.

W poprzedniej ocenie jakości kształcenia zwrócono uwagę na niedoskonałości procedury dyplomowania i powiązaną z tym niską jakość prac dyplomowych. Uczelnia podjęła w tym zakresie działania naprawcze. W ramach Uczelnianego systemu zapewnienia i doskonalenia jakości kształcenia wprowadzono procedurę dotyczącą dyplomowania, która obowiązuje od roku akademickim 2013/14 i obejmuje podanie do wiadomości studentów terminarza dyplomowania, sporządzenie karty pracy dyplomowej, złożenie ewentualnego wniosku o zmianę tematu/promotora pracy dyplomowej i ocenę pracy dyplomowej na znowelizowanym formularzu recenzji. Kartę pracy dyplomowej podpisuje promotor, akceptuje kierownik katedry, opiniuje Kierunkowy Zespół ds. Jakości Kształcenia oraz zatwierdza Dziekan, co pozwala od początku na monitoring doboru tematyki, metodyki i zakresu pracy dyplomowej oraz recenzenta pracy. Nowy formularz oceny pracy dyplomowej w większym stopniu uwzględnia ocenę strony metodycznej i merytorycznej pracy oraz jej poprawności językowej. Ponadto na Wydziale opracowano i uchwalono warunki, jakim powinna odpowiadać praca dyplomowa oraz zakres i forma egzaminu dyplomowego dla kierunku (zarówno dla studiów I i II stopnia). Stosowana jest także procedura weryfikacji oryginalności i samodzielności przygotowania prac dyplomowych w celu zapobiegania i wykrywania plagiatów.

Załącznik nr 4 Ocena losowo wybranych prac etapowych oraz dyplomowych

Zespół oceniający PKA wylosował do oceny 9 prac dyplomowych (licencjackich i magisterskich) oraz 6 prac przejściowych. Analiza tematyki prac wszystkich prac dyplomowych broniących podczas ostatnich egzaminów dyplomowych wskazuje na wysoką ich spójność z kierunkiem *ekonomia*. Tematy wylosowanych do oceny prac dyplomowych także były zgodne z kierunkiem studiów i najczęściej specjalnościami studentów. Analiza treści prac wskazała na występowanie pewnych słabości prac, choć prace spełniały podstawowe wymagania dla prac dyplomowych i magisterskich na kierunku *ekonomia*. Do zauważonych słabości prac należy zaliczyć: niewystarczająco precyzyjne definiowanie celów prac (nie stawiające konkretnego zadania dla autora), braki w zakresie spójności pomiędzy częścią teoretyczną a praktyczną. Jakość recenzji okazała się wysoce zróżnicowana. Część recenzji trafnie oceniało jakość prac, natomiast w części recenzji nie wskazywano wyraźnych uchybień, a oceny można uznać za zawyżone. W tym kontekście należy zwrócić uwagę na fakt, iż w części przypadków recenzent był jednocześnie osobą prowadzącą seminarium, którego elementem jest przyjęcie tytułu i koncepcji pracy licencjackiej. W tej sytuacji brak jest recenzji zewnętrznej.

Przeprowadzona analiza prac etapowych wskazuje, iż generalnie właściwie weryfikują one zakładane efekty kształcenia, a w szczególności odnoszące się do wiedzy. W przedstawionej dokumentacji dla poszczególnych przedmiotów zawarto przyjęte formy weryfikacji i załączono dokumentację przeprowadzonych egzaminów, list obecności, wykonanych przez studentów opracowań typu studium przypadku, czy projekt. Zastosowane formy weryfikacji zakładanych efektów kształcenia są różnorodne i w prawidłowy sposób są w stanie zapewnić weryfikację efektów w zakresie wiedzy i umiejętności, a także prawdopodobnie w zakresie kompetencji społecznych często dzięki wdrożeniu pracy zespołowej.

Jedynie brak przypisania w sylabusach konkretnych metod weryfikacji określonym efektom szczegółowym utrudnia jednoznaczną ocenę pełnej realizacji wszystkich szczegółowych efektów kształcenia przypisanych do niektórych przedmiotów. Poziom trudności prac zaliczeniowych i egzaminacyjnych można ocenić jako właściwy. Prace były rzetelnie oceniane, a struktura ocen normalna.

Monitoring losów absolwentów dotychczas prowadzony przez Uczelnię nie funkcjonował efektywnie, jednakże w roku 2013 zostały wdrożone nowe metody i zasady monitoringu losów absolwentów. Obecnie dostępny jest jeden raport monitoringowy, którego opracowanie i wnioski w nim zawarte były przedmiotem debaty Wydziałowej Komisji ds. studiów. Procedura monitoringowa zakłada stopniowe rozbudowywanie się systemu w kolejnych latach (m.in. o ankiety absolwenckie po 6 miesiącach od ukończenia studiów, po 3 latach itd.).

Generalnie można pozytywnie zaopiniować proces realizacji prac etapowych na ocenianym kierunku, co oznacza, iż Uczelnia dostosowała się do uwag PKA z ostatniej wizytacji. Niezbędne jest zapewnienie większej obiektywizacji ocen prac dyplomowych poprzez wyeliminowanie praktyki wyznaczania jako recenzentów osób prowadzących seminaria dyplomowe.

Ocena końcowa 2 kryterium ogólnego ocena: w pełni

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

2.1) Analiza struktury szczegółowych efektów kształcenia w kontekście ich przyporządkowania do kierunkowych efektów kształcenia wskazuje, iż zachodzą warunki umożliwiające realizację wszystkich kierunkowych efektów kształcenia. Zachodzi spójność kierunkowych i szczegółowych efektów kształcenia. Jednocześnie należy stwierdzić, iż szczegółowe efekty kształcenia przypisane wielu modułom kształcenia związanym z sektorem rolno-spożywczym nie znajdują właściwego odzwierciedlenia w zestawie kierunkowych efektów kształcenia. Należy wnioskować o potrzebie uwzględnienia w treści efektów kierunkowych powiązań z sektorem rolno – spożywczym.

Zasadne byłoby dokonanie technicznej zmiany w tabelach przyporządkowania efektów kształcenia w sylabusach przedmiotów pozwalające jednoznacznie przypisać efekty kierunkowe i obszarowe poszczególnym efektom szczegółowym.

2.2) Analiza treści zakładanych efektów kształcenia zarówno na studiach I stopnia, jak i na studiach II stopnia ocenianego kierunku pozwala potwierdzić, iż co do zasady zostały one sformułowane w sposób zrozumiały i są sprawdzalne.

2.3) System weryfikacji efektów kształcenia umożliwia ocenę efektów kształcenia na poszczególnych jego etapach, w tym w ramach procesu dyplomowania. Nie zawsze jednak w kartach przedmiotów precyzyjnie przypisano określone formy weryfikacji poszczególnym szczegółowym efektom kształcenia. W tabelach zawierających takie przypisanie często stosuje się odniesienie wszystkich przewidzianych form weryfikacji do wszystkich występujących w danym przedmiocie szczegółowych efektów kształcenia. Zasadne byłoby jednoznaczne przypisanie określonych form weryfikacji do poszczególnych szczegółowych efektów kształcenia we wszystkich kartach przedmiotów. Należy dążyć do objęcia procedurą sprawdzania prac za pomocą systemu antyplagiatowego wszystkich prac dyplomowych licencjackich i magisterskich realizowanych na kierunku *ekonomia*. Niezbędne jest zapewnienie większej obiektywizacji ocen prac dyplomowych poprzez wyeliminowanie praktyki wyznaczania jako recenzentów osób prowadzących seminaria dyplomowe.

2.4) Uczelnia uwzględnia wyniki badań losów absolwentów i opinie interesariuszy w doskonaleniu programu kształcenia. Jednostka posiada system monitorujący losy absolwentów. Nowo powstały system jest kompletny i powinien zapewnić Uczelni dostęp do kluczowych informacji zwrotnych ze strony absolwentów.

Kryterium 3. Program studiów umożliwia osiągnięcie zakładanych efektów kształcenia

3.1)

Na posiedzeniu w dniu 28 września 2012 r. Rada Wydziału Ekonomiczno-Społecznego zatwierdziła – Uchwałą nr 3a (3 kadencji)/2012 i 3b (3 kadencji)/2012 – plany i programy stacjonarnych i niestacjonarnych studiów pierwszego i drugiego stopnia dla kierunku *ekonomia* zgodnych z Krajowymi Ramami Kwalifikacji obowiązujący od roku akademickiego 2012/2013. Na rok akademicki 2013/2014 Rada Wydziału zatwierdziła plany i programy na ocenianym kierunku Uchwałą 66 (3 kadencja)/2013 w dniu 4 października 2013 r., które obowiązują również w roku akademickim 2014/2015. Wszystkie zmiany w planach studiów i programach kształcenia wynikające ze zmian w przepisach prawa (tj. np. dostosowanie planów i programów do obowiązujących standardów kształcenia, utworzenie nowych specjalności), a także doskonalenia procesu kształcenia do zmieniających się potrzeb wewnętrznych odbywają się zgodnie z przyjętą na Wydziałach procedurą, tj. przez Radę Wydziału. W posiedzeniach organów kolegialnych uczestniczyli studenci.

Uczelnia na kierunku *ekonomia* prowadzi studia o profilu ogólnoakademickim I i II stopnia zarówno w formie stacjonarnej jak i niestacjonarnej. Studia I stopnia prowadzone są zgodnie z planem i programem studiów przyjętym Uchwałą nr 66/III/2013r. Rady Wydziału Ekonomiczno-Społecznego Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu z dnia 4 października 2013 r. w sprawie zatwierdzenia planu i programu studiów I stopnia na studiach stacjonarnych i niestacjonarnych na kierunku *ekonomia*. Studia II stopnia są prowadzone zgodnie z planem i programem studiów przyjętym Uchwałą nr 68/III/2013 r. Rady Wydziału Ekonomiczno-Społecznego Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu z dnia 4 października 2013 r. w sprawie zatwierdzenia planu i programu studiów II stopnia na studiach stacjonarnych i niestacjonarnych na kierunku *ekonomia*.

Dobór modułów kształcenia/przedmiotów podporządkowano strukturze zakładanych celów i efektów kształcenia. Na podstawie Macierzy efektów kształcenia zarówno dla studiów I jak i II stopnia można potwierdzić, iż wszystkim kierunkowym efektem kształcenia przypisano odpowiednie moduły kształcenia. Na podstawie analizy treści kształcenia zawartych w kartach przedmiotów/sylabusach dla poszczególnych modułów można zakładać, iż istnieją warunki do osiągnięcia wszystkich zakładanych szczegółowych efektów kształcenia a w związku z ich przyporządkowana do efektów kierunkowych zapewniono warunki realizacji wszystkich kierunkowych efektów kształcenia.

Studia I stopnia

Studia I stopnia trwają 6 semestrów i obejmują 4584 godziny dydaktyczne w formie stacjonarnej oraz 4564 godziny dydaktyczne w formie niestacjonarnej.

Przedmioty realizowane w okresie studiów dzieli się na:

- ogólnouczelniane (języki obce, wychowanie fizyczne, przedmioty w I i II semestrze na studiach I stopnia odpowiednio w ramach modułów Wiedza społeczna i Wiedza obywatelska);
- podstawowe (np. *Mikroekonomia*, Podstawy makroekonomii, Matematyka dla ekonomistów, Statystyka opisowa, Ekonometria, Prawo, Rachunkowość i Zarządzanie);
- kierunkowe (np. Polityka gospodarcza, Gospodarka regionalna, Analiza ekonomiczna, Finanse publiczne i rynki finansowe, *Ekonomia* integracji europejskiej);
- specjalnościowe – do wyboru przez studenta (np. *Ekonomika* gospodarki żywnościowej, *Ekonomika* i organizacja przedsiębiorstw i gospodarstw rolnych, *Ekonomika* i organizacja usług, Rynek rolny, Fundusze UE dla rolnictwa, E-biznes).

Zajęcia są realizowane w formie wykładów (855 godzin na studiach stacjonarnych i 539 godzin na studiach niestacjonarnych); ćwiczeń (945/456); innych zajęć z udziałem nauczyciela akademickiego (492/3180 oraz pracy własnej studenta (2292/3251)

W odniesieniu do studiów I stopnia kierunku *ekonomia* można stwierdzić, iż czas trwania kształcenia jest przewidziany w sposób zapewniający warunki osiągnięcia zakładanych efektów kształcenia. Podobnie analiza kart przedmiotów, a w ich ramach doboru treści kształcenia, form zajęć dydaktycznych i metod kształcenia wskazuje na możliwość osiągnięcia efektów kształcenia określonych dla każdego przedmiotu/modułu.

Studia II stopnia

Studia II stopnia trwają 4 semestry, a liczba godzin dydaktycznych realizowanych w formie stacjonarnej i niestacjonarnej wynosi odpowiednio ogółem 3004 i 3000 godzin a z udziałem bezpośrednim nauczyciela akademickiego odpowiednio 1507 i 821 : .

Przedmioty realizowane w okresie studiów dzieli się na:

- ogólnouczelniane (realizowane w I semestrze studiów);
- podstawowe (np. *Makroekonomia*, Historia myśli ekonomicznej, Wnioskowanie statystyczne, Ekonometria i prognozowanie procesów gospodarczych, *Ekonomia* menedżerska, Prawo gospodarcze);
- kierunkowe (np. *Ekonomia* międzynarodowa, Gospodarowanie kapitałem ludzkim, Rynek kapitałowy i finansowy);
- specjalnościowe – do wyboru przez studenta (przedmioty związane z wybraną specjalnością, realizowane od II semestru studiów).

Zajęcia są realizowane w formie wykładów (420 godzin na studiach stacjonarnych oraz 150 godzin na studiach niestacjonarnych); ćwiczeń (480/350); innych zajęć z udziałem nauczyciela akademickiego (607/321) oraz pracy własnej studentów (1497/2179).

W odniesieniu do studiów II stopnia kierunku *ekonomia* o profilu ogólnoakademickim można stwierdzić, iż czas trwania kształcenia jest przewidziany w sposób zapewniający warunki osiągnięcia zakładanych efektów kształcenia. Podobnie analiza kart przedmiotów, a w ich ramach doboru treści kształcenia, form zajęć dydaktycznych i metod kształcenia wskazuje na możliwość

osiągnięcia efektów kształcenia określonych dla każdego przedmiotu/modułu. Obecnie na studiach II stopnia kształcenie realizowane jest na czterech specjalnościach: Ekonomia gospodarki żywnościowej; *Ekonomia* regionalna i integracja europejska; Ekonomia turystyki przyrodniczej; Finanse w gospodarce żywnościowej które wpisują się w zakres programowy kierunku *ekonomia*.

Studenci podczas spotkania z przedstawicielami PKA stwierdzili, że ponoszony przez nich obecny nakład pracy (około 50h tygodniowo) jest całkowicie wystarczający do uzyskiwania bardzo dobrych ocen. W ich opinii dobór metod i czasu kształcenia w większości przypadków jest optymalny, natomiast zbyt mało zajęć jest realizowanych ze wspomaganiami programów komputerowych, co w ich ocenie we współczesnym świecie jest niezwykle istotne. Ponadto na Uczelni istnieje problem związany z przedmiotami do wyboru realizowanymi na poszczególnych specjalizacjach. Mianowicie przedmioty do wyboru są ograniczone do danej specjalizacji i studenci z innych specjalizacji nie mogą brać udziału w takich zajęciach. Powoduje to także dodatkowe problemy związane z nieuruchamianiem przedmiotów ze względu na niewystarczającą liczbę studentów. Zdarza się także, że niektóre przedmioty są realizowane w obrębie jednej specjalizacji, a takie same przedmioty w obrębie innej specjalizacji nie są realizowane ze względu na brak wystarczającej liczby chętnych studentów. Logiczną sugestią byłoby uwolnienie możliwości zapisów na przedmioty do wyboru crossowo pomiędzy specjalizacjami.

Uczelnia stosuje punktację ECTS zgodnie z obowiązującymi uregulowaniami. W celu uzyskania dyplomu ukończenia studiów student jest zobowiązany uzyskać co najmniej 180 punktów ECTS na studiach licencjackich i 90 punktów ECTS na studiach II stopnia. Zgodnie z programem kształcenia na kierunku *ekonomia* na studiach I i II stopnia należy uzyskać odpowiednio 182 i 120 punktów ECTS. Łączną liczbę punktów ECTS konieczną dla uzyskania kwalifikacji odpowiadających właściwemu poziomowi studiów oraz zasady przypisywania punktów ECTS do poszczególnych modułów kształcenia określa Regulamin studiów Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu (Rozdział II. Organizacja procesu dydaktycznego §8) oraz Uchwała nr 317/2011 Senatu Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu z dnia 14 grudnia 2011 r. w sprawie wytycznych dla rad Wydziałów dotyczących tworzenia programów kształcenia zgodnych z Krajowymi Ramami Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego). Liczba punktów ECTS odzwierciedla nakład pracy studenta wymagany do zaliczenia zajęć, w tym uzyskania zakładanych efektów kształcenia w zakresie wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych. Na studiach I stopnia właściwie przypisano punktację ECTS między innymi dla modułu praktyki zawodowej, seminarium dyplomowego jak i opracowania pracy dyplomowej. Na studiach II stopnia właściwie przypisano punkty ECTS zarówno do modułu seminarium magisterskiego jak i do przygotowania pracy dyplomowej (magisterskiej). Zgodnie z informacją Uczelni przy szacowaniu nakładu pracy został uwzględniony całkowity czas pracy zarówno na zajęciach organizowanych w Uczelni, jak czas pracy własnej studenta. Istotnie rozkłady nakładów czasu pracy studentów umieszczono w kartach przedmiotów. Przydział punktów ECTS realizowano, przy założeniu, iż jeden punkt ECTS odpowiada 25-30 godzinom pracy przeciętnego studenta. W dokumentacji programu kształcenia znalazły się informacje o nakładzie czasu pracy i punktacji ECTS w stosunku do takich elementów jak: wykłady, ćwiczenia, inne z udziałem nauczyciela (konsultacje), praca własna studenta. Liczba punktów ECTS przewidziana planem studiów dla jednego semestru wynosi od 30 do 32, a dla roku akademickiego nie mniej niż 60.

Program studiów umożliwia studentowi wybór modułów kształcenia, do których przypisuje się punkty ECTS w wymiarze nie mniejszym niż 30% ogólnej liczby punktów ECTS.

Występuje zgodność przyjętej punktacji ECTS z przepisami ustalającymi podstawowe wymagania w tym zakresie w odniesieniu zarówno do studiów I, jak i II stopnia ocenianego kierunku.

Wszystkie przedmioty na ocenianym kierunku posiadają stosowną wycenę ECTS, która jest zgodna z przyjętymi standardami punktacji ECTS, co znalazło potwierdzenie w opiniach studentów.

Uczelnia deklaruje, iż sekwencja przedmiotów jest ustalona tak, aby zapewnić poprawne, zgodne z zasadą od ogółu do szczegółu, rozłożenie treści kształcenia. Na wstępie warto odwołać się do kolejności realizacji grup przedmiotów. Jak wskazano wyżej przedmioty realizowane w okresie studiów dzieli się na ogólnouczelniane, podstawowe, kierunkowe i specjalnościowe (do wyboru). Przedmioty ogólnouczelniane są realizowane w I i II semestrze na studiach I stopnia oraz w I semestrze studiów II stopnia. Na studiach I stopnia przedmioty podstawowe dominują na I roku studiów, przedmioty kierunkowe – na II roku studiów, a przedmioty specjalnościowe (do wyboru przez studenta) na III roku studiów. Na studiach II stopnia przedmioty podstawowe realizowane są w I semestrze studiów, a kierunkowe i wybierane przez studenta od semestru II. Taki układ grup przedmiotów może być oceniony jako prawidłowy. Analiza następstw poszczególnych przedmiotów wykazała, iż nie występują w tym zakresie uchybienia. Przedmioty wymagające wcześniejszej podbudowy w treściach innych przedmiotów są realizowane z właściwym opóźnieniem. Zatem analiza kolejności realizowanych przedmiotów wskazuje, iż zastosowana sekwencja nie utrudnia osiągnięcia zakładanych efektów kształcenia.

W opinii studentów prezentowanej podczas spotkania z ZO, sekwencja przedmiotów i modułów kształcenia jest właściwa. Treści są wprowadzane zgodnie z kolejnością zaawansowania. Każdy kolejny moduł kształcenia wymaga od studentów przynajmniej poprawnego opanowania materiału z części poprzednich.

Praktyka zawodowa została uwzględniona w programie kształcenia studiów I stopnia stacjonarnych i niestacjonarnych. Plan studiów przewiduje czterotygodniową praktykę zawodową w wymiarze 200 godzin realizowaną od IV do VI semestru. W planie studiów oraz w karcie przedmiotu założono przy tym, że nakłady pracy studenta rozkładają się w ten sposób, iż 170 godzin stanowi praca własna studenta, zaś 30 godzin to inne zajęcia z udziałem nauczyciela akademickiego (konsultacje). Uczelnia zakłada, iż praktyka może odbywać się w podmiotach, których działalność jest związana ze studiowanym przez studenta kierunkiem studiów, m.in. w instytucjach (np. bankowych, finansowych, ubezpieczeniowych itp.), urzędach (np. centralnych, regionalnych, lokalnych administracji rządowej, samorządowej i unijnej itp.), przedsiębiorstwach (np. produkcyjnych, handlowych, usługowych itp.) lub gospodarstwach (np. rolnych, ogrodniczych, sadowniczych i rybackich itp.). Analiza faktycznie realizowanych praktyk dokonana w trakcie wizytacji PKA nie wykazała uchybień w zakresie doboru miejsc odbywania praktyk.

Aktualny sposób i tryb odbywania oraz zaliczania praktyki zawodowej na studiach I stopnia prowadzonych na Wydziale Ekonomiczno-Społecznym zostały określone na podstawie Zarządzenia nr 43/2014 Rektora Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu z dnia 7 maja 2014 r. w sprawie wprowadzenia procedury organizacji studenckich praktyk zawodowych. Na Wydziale opracowano ponadto dokument: Sposób i tryb odbywania oraz zaliczania praktyki zawodowej na studiach I stopnia prowadzonych na Wydziale Ekonomiczno-Społecznym Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, a także Ramowy program praktyk dla kierunku *ekonomia*. Program praktyk dla kierunku *ekonomia* zawiera opis zakładanych efektów kształcenia, które student uzyskuje w czasie praktyki, okres odbywania praktyki na poszczególnych latach studiów oraz szczegółowe wymagania dotyczące miejsca i charakteru praktyki. Ramowym Programie praktyk stwierdza się, że szczególnie istotne jest zapoznanie z: 1/ Aktami prawnymi, statutowymi i przepisami regulaminowymi podmiotu oraz jego strukturą organizacyjną; 2/ Procedurami funkcjonowania i dokumentowania jednostki; 3/ Realizacją zadań operacyjnych; 4/ Sprawozdawczością i kontrolą wewnętrzną oraz zewnętrzną; 5/ Wymogami kompetencyjnymi i kwalifikacjami na poszczególnych stanowiskach pracy; 6/ Relacjami z otoczeniem zewnętrznym; 7/ Zasadami finansowania i budżetowania wewnętrznego; 8/ Strategią, programami i planami rozwoju jednostki.

Należy podkreślić, iż program praktyki zawodowej na studiach I stopnia na kierunku *ekonomia* został sformułowany w sposób prawidłowy, umożliwiając nabycie praktycznych umiejętności. Wymiar praktyki właściwie wpisuje się w program kształcenia o profilu ogólnie akademickim. Termin realizacji praktyki zawodowej właściwie sprzyja osiągnięciu zakładanych efektów kształcenia. Bardzo precyzyjnie zaprogramowano system kontroli i zaliczania praktyk.

Należy przy tym podkreślić, iż system ten zapewnia weryfikację zakładanych efektów kształcenia nie tylko w odniesieniu do studentów odbywających praktykę, ale także zwolnionych z jej odbywania w związku z udokumentowaniem pracy zawodowej.

Praktyki studenckie zostały zorganizowane przez Uczelnię w sposób niebudzący zastrzeżeń. Regulaminy oraz procedury regulujące zasady odbywania praktyk są ogólnodostępne i przejrzyste. Każda praktyka studencka odnosi się do przypisanych do niej w programie efektów kształcenia.

Uczelnia stosuje typową organizację procesu kształcenia. Rok studiów dzieli się na 2 semestry, każdy po 15 tygodni dydaktycznych. Na studiach niestacjonarnych II stopnia zajęcia odbywają się w trakcie dwudniowych zjazdów, po 6 w każdym semestrze. W semestrze zimowym sesja egzaminacyjna trwa 2 tygodnie, a sesja poprawkowa 1 tydzień. Przewidziana jest także tygodniowa przerwa międzysemestralna. W semestrze letnim sesja egzaminacyjna trwa również 2 tygodnie, a sesja poprawkowa maksymalnie do 15 września.

Udział we wszystkich zajęciach dydaktycznych jest obowiązkowy. Zajęcia ćwiczeniowe realizowane są w grupach 20-osobowych (+/- 2 osoby), a zajęcia laboratoryjne i seminaryjne (np. w pracowniach komputerowych) w grupach 15-osobowych.

Zgodnie z Raportem samooceny, ale także na podstawie wizytacji Zespołu PKA można stwierdzić, że proces kształcenia na kierunku *ekonomia* realizowany jest z wykorzystaniem różnych form dydaktycznych: wykładów, ćwiczeń, seminariów, konsultacji i lektoratów. Wykłady realizowane są w formie tradycyjnego wykładu uzupełnionego prezentacjami multimedialnymi. Wykładowcy często stosują formę wykładu konwersatoryjnego czy problemowego, aktywizując w ten sposób studentów. Aktywny udział studentów występuje przede wszystkim w ramach ćwiczeń które bazują na metodach aktywizujących. W wielu kartach przedmiotów przewidziano w ramach ćwiczeń rozwiązywanie zadań praktycznych. Uwzględniono w nich także zadania typu projektowego, których celem jest głównie ćwiczenie określonych umiejętności i kompetencji społecznych studentów. Można potwierdzić, iż zróżnicowane formy nauczania pozwalają wykorzystać szeroką paletę metod stosowanych w pracy dydaktycznej z grupami studenckimi. Ponadto studenci są zachęceni do samodzielnej pracy: wykonywania zadań, prac projektowych, studiowania wskazanej literatury.

Ocena organizacji procesu kształcenia nie budzi zastrzeżeń.

W opinii studentów organizacja studiów jest na dobrym poziomie. Bardzo dobrze funkcjonują wirtualne systemy wspierające (E-Dziekanat, www Wydziału Ekonomicznego etc). Również obsługa bieżąca studentów (dziekanat, biblioteka, dyżury wykładowców) działa w opinii studentów bez zarzutu. Podobnie w zakresie organizacji godzinowej zajęć oraz zjazdów Uczelnia wywiązuje się wzorowo ze swojego obowiązku. Uczelnia poprzez sprawną organizację zapewnia studentom możliwość nabycia zakładanych efektów kształcenia.

W Uczelni stosuje się rozwiązania umożliwiające indywidualizację procesu kształcenia. Dopuszcza się możliwość zastosowania indywidualnej organizacji studiów, bez zmiany zakresu programowego, polegającej na ustaleniu indywidualnych terminów realizacji obowiązków dydaktycznych oraz możliwości wyboru grupy ćwiczeniowej. Reguluje to §12 Regulaminu studiów Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu). Uczelnia w Raporcie samooceny deklaruje, iż jest to rozwiązanie korzystne dla studentów podejmujących studia na więcej niż jednym kierunku studiów, sportowców oraz przewlekle chorych i niepełnosprawnych. Zgodnie z danymi Uczelni w semestrze zimowym roku akademickiego 2014/2015, na kierunku *ekonomia* z takiej możliwości korzysta 18 studentów studiów I stopnia i 12 studentów studiów II stopnia.

Ponadto szczególnie uzdolnieni studenci mogą studiować według indywidualnego planu i programu kształcenia na zasadach określonych w §15 Regulaminu studiów Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu.

Uczelnia stwarza formalne warunki do indywidualizacji procesu kształcenia, natomiast praktycznie wykorzystywane są głównie w obszarze indywidualnej organizacji studiów.

Na Uczelni istnieje możliwość uzyskania Indywidualnego Toka Studiów oraz Indywidualnego Trybu Studiów. Procedury ich dotyczące są przejrzyste i ogólnodostępne co zostało potwierdzone przez studentów w trakcie spotkania z ZO. Jednakże studenci mają bardzo ograniczone możliwości indywidualizowania w zwykłym trybie kształcenia. Spowodowane jest to niewielką liczbą przedmiotów do wyboru oraz systemowym oddzieleniem przedmiotów fakultatywnych na poszczególnych specjalizacjach. Skutkuje to tym, że wiele z tych przedmiotów nie jest uruchamianych ze względu na zbyt małą liczbę chętnych studentów.

3.2)

Program kształcenia realizowany na kierunku *zarządzanie* został opracowany w układzie obejmującym efekty kierunkowe oraz efekty szczegółowe/przedmiotowe, a także treści kształcenia dla poszczególnych przedmiotów, formy ich realizacji i stosowane metody dydaktyczne. Treści kształcenia zostały opisane we właściwy szczegółowy sposób. W załączonej do dokumentacji „Matrycy...” poszczególnym zakładanym kierunkowym efektem kształcenia przyporządkowano moduły kształcenia w ramach, których efekty te mają być realizowane. Analiza tego przyporządkowania wskazuje, iż wszystkim zakładanym efektem kształcenia przypisano odpowiednie moduły kształcenia, które w sylabusach mają określone treści i metody kształcenia. Karty modułów wskazują także metody dydaktyczne stosowane w ramach danego przedmiotu. Metody te odpowiadają założonym celom kształcenia jednak nie są bezpośrednio i właściwie przypisane efektom szczegółowym. Struktura metod dydaktycznych wskazanych dla poszczególnych przedmiotów pozwala zakładać, iż umożliwiają one osiągnięcie wszystkich zakładanych efektów kształcenia, jednak zasadne byłoby przypisanie poszczególnych metod dydaktycznych do określonych szczegółowych efektów kształcenia.

Moduł praktyki zawodowej nie został uwzględniony we wspomnianej Macierzy, natomiast w karcie przedmiotu znajduje się odniesienie programu praktyki do kierunkowych i obszarowych efektów kształcenia. Uwzględniono powiązania kierunkowych efektów kształcenia z modułami przypisanymi dla poszczególnych specjalności. W ocenie studentów prezentowanej podczas spotkania z ZO, treści kształcenia realizowane w poszczególnych modułach kształcenia są ze sobą spójne. Zespół oceniający stwierdza że efekty kształcenia, treści programowe, formy zajęć oraz stosowane metody dydaktyczne tworzą w pełni spójną całość..

W poprzedniej ocenie jakości kształcenia zwrócono uwagę, iż program kształcenia nie spełnia wymagań w zakresie możliwości wyboru modułów kształcenia przez studentów. Uczelnia na studiach I stopnia wprowadziła szerokie możliwości wyborów przedmiotów przez studentów. Program studiów umożliwia studentowi wybór modułów kształcenia, do których przypisuje się punkty ECTS w wymiarze powyżej 30% ogólnej liczby punktów ECTS. Na studiach II stopnia od roku akademickiego 2011/2012 studenci mają możliwość wyboru czterech specjalności: Ekonomia gospodarki żywnościowej, *Ekonomia* regionalna i integracja europejska, Ekonomia turystyki przyrodniczej, Finanse w gospodarce żywnościowej. Opracowano starannie, zgodnie z zaleceniami, program praktyk zawodowych. Uchybienia zostały wyeliminowane.

Ocena końcowa 3 kryterium ogólnego ocena: w pełni

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

3.1) Można potwierdzić, iż wszystkim kierunkowym efektem kształcenia przypisano odpowiednie moduły kształcenia. W odniesieniu do studiów I stopnia, jak i studiów II stopnia można stwierdzić, iż czas trwania kształcenia tworzy właściwe warunki osiągnięcia zakładanych efektów kształcenia. Analiza kart przedmiotów, a w ich ramach doboru treści kształcenia, form zajęć dydaktycznych i metod kształcenia wskazuje na możliwość osiągnięcia efektów kształcenia określonych dla każdego przedmiotu/modułu. Ponieważ kierunkowe efekty kształcenia zostały przypisane do efektów szczegółowych program kształcenia tworzy warunki do osiągnięcia także kierunkowych efektów kształcenia. Studenci ocenianego

kierunku mają ograniczone możliwości indywidualizacji procesu kształcenia. Wycena w punktach ECTS przedmiotów jest zgodna z przepisami prawa. Uczelnia względnie sprawnie organizuje proces kształcenia. Organizacja praktyk nie budzi zastrzeżeń.

3.2) Można stwierdzić, że efekty kształcenia, treści programowe, formy i metody dydaktyczne tworzą w odniesieniu do ocenianego kierunku studiów spójną całość. Struktura metod dydaktycznych wskazanych dla poszczególnych przedmiotów pozwala zakładać, iż umożliwiają one osiągnięcie wszystkich zakładanych efektów kształcenia, jednak zasadne byłoby przypisanie poszczególnych metod dydaktycznych do określonych szczegółowych efektów kształcenia.

Kryterium 4. Liczba i jakość kadry dydaktycznej a możliwość zagwarantowania realizacji celów edukacyjnych programu studiów

4.1)

Na ocenianym kierunku zajęcia prowadzi 90 nauczycieli akademickich, w tym 17 przedstawionych do minimum kadrowego. Wśród prowadzących zajęcia jest 17 samodzielnych nauczycieli akademickich, 59 adiunktów oraz 14 magistrów. Wśród samodzielnych pracowników dominuje grupa nauczycieli z dziedziny nauk ekonomicznych (12 osoby). Pozostałe osoby reprezentują: nauki rolnicze – (3 osoby), nauki o obronności (1 osoba), filozofię (1 osoba), a wśród adiunktów: 25 to przedstawiciele nauk rolniczych, ale wszyscy ze specjalności: ekonomika i organizacja rolnictwa (gospodarki żywnościowej), 18 nauk ekonomicznych, 4 nauk prawnych, i po jednym reprezentującym socjologię, psychologię oraz nauki o polityce. Wśród magistrów dominują lektorzy języków obcych. Liczba ta w pełni pozwala zabezpieczyć potrzeby dydaktyczne ocenianego kierunku.

Kwalifikacje dydaktyczne osób prowadzących zajęcia na kierunku *ekonomia*, a także obszary badań, które prowadzą w pełni umożliwiają osiągnięcie zakładanych celów i efektów kształcenia dla prowadzonych przedmiotów.

4.2)

Teczki osobowe zawierają dokumenty pozwalające na ocenę, czy nauczyciel akademicki spełnia wymagania do zaliczenia do minimum kadrowego na kierunku *ekonomia*, tj. czy posiada odpowiednie kwalifikacje naukowe (stopnie i tytuły naukowe oraz dorobek wskazany w opisie efektów kształcenia dla ocenianego kierunku studiów – zgodnie z wymaganiami określonymi w § 12 ust. 1 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 5 października 2011 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz. U. z 2014 r. poz. 131) i rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 3 października 2014 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz. U. z 2014 r. poz. 1370), w jakim wymiarze realizują pensum dydaktyczne, a także czy złożył nie później niż do dnia 30 czerwca roku poprzedzającego rok akademicki oświadczenie o wyrażeniu zgody na wliczenie do minimum kadrowego na studiach pierwszego i drugiego stopnia na kierunku *ekonomia* w Uniwersytecie Przyrodniczym w Poznaniu Wydział Ekonomiczno-Społeczny, zgodnie z wymaganiami określonymi w art. 112a ust. 3 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. z 2012 r. poz. 572, z późn. zm.). W Uczelni wszystkie oświadczenia zostały podpisane w terminie zgodnym z wymaganiami określonymi w przepisach ustawy, tj. w czerwcu 2014 r.

Zgodnie z art. 9a ust. 1 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym Wydział zgłosił do minimum kadrowego nauczycieli akademickich zatrudnionych w Uczelni w pełnym wymiarze czasu pracy, na podstawie złożonych przez nich oświadczeń, o których mowa w art. 112a ustawy, nie krócej niż od początku semestru studiów, a więc zgodnie z wymaganiami określonym w § 13 ust. 1 i 2

wymienionego wyżej rozporządzenia z dnia 5 października 2011 r. oraz § 13 ust. 1 rozrządzenia z dnia 3 października 2014 r., tj. *nie później niż od początku semestru studiów*.

Analiza tej dokumentacji pozwala na stwierdzenie, iż wymagania określone w § 15 ust. 1 obu wymienionych wyżej rozporządzeń są spełnione, bowiem do minimum kadrowego na ocenianym kierunku studiów na poziomie studiów pierwszego i drugiego stopnia Uczelnia wskazała 17 osób, z tego 10 samodzielnych nauczycieli akademickich posiadających tytuł naukowy lub stopień naukowy doktora habilitowanego, oraz 7 osób ze stopniem naukowym doktora.

W tezkach osobowych znajduje się również dokumentacja związana z realizacją zwyczajowych procedur dotyczących prowadzonej w Uczelni polityki kadrowej.

Wszystkie wyżej wymienione osoby przeprowadzą osobiście na kierunku *ekonomia* co najmniej 30 godzin zajęć dydaktycznych (samodzielni nauczyciele akademicy) oraz co najmniej 60 godzin (doktorzy), co spełnia wymagania określone w § 13 ust. 2 pkt. 1 i 2 rozporządzenia z dnia 3 października 2014 r.

Dorobek naukowy i kwalifikacje dydaktyczne kadry, zwłaszcza tworzącej minimum kadrowe, są adekwatne do realizowanego programu i zakładanych efektów kształcenia.

Efekty kształcenia umiejscowione są w obszarze nauk społecznych w dziedzinie nauk ekonomicznych w dyscyplinie *ekonomia*. Można by rozszerzyć przypisanie efektów kształcenia do dyscypliny: finanse oraz nauk o zarządzaniu, ponieważ część efektów ma charakter ogólny z zakresu nauk ekonomicznych i nie odnosi się wprost tylko do dyscypliny *ekonomia*.

Wszystkie osoby zgłoszone do minimum kadrowego, to jest 4 profesorów nauk ekonomicznych, 6 doktorów habilitowanych oraz 7 doktorów legitymują się dorobkiem naukowym należącym do obszaru nauk społecznych, w dziedzinie nauk ekonomicznych w dyscyplinie *ekonomia*.

Skład minimum kadrowego na kierunku *ekonomia* prowadzonego na Wydziale Ekonomiczno-Społecznym w perspektywie długookresowej jest w stabilny, bowiem 6 osób wskazanych do minimum kadrowego zatrudnionych zostało na czas nieokreślony, zaś pozostałe 11 osób na czas określony, tj. do 28.02.2015 r. – 1 osoba, 30.09.2015 r. – 1 osoba, do 26.06.2016 r. – 1 osoba, 30.09.2016 r. – 2 osoby, do 30.09.2017 r. – 2 osoby, do 31.12.2017 r. – 1 osoba, do 30.09.2018 r. – 1 osoba, do 30.09.2021 – 1 osoba oraz do 30.09.2024 r. – 1 osoba.

W stosunku do roku 2009, w którym odbyła się druga ocena jakości kształcenia na kierunku *ekonomia*, nie nastąpiły duże zmiany w składzie minimum kadrowego, bowiem 10 osób (6 samodzielnych nauczycieli akademickich oraz 4 doktorów) obecnie tworzących minimum kadrowe, to nauczyciele akademicy, którzy tworzyli to minimum w roku 2008.

Dla wszystkich osób wskazanych do minimum kadrowego Uczelnia jest podstawowym miejscem pracy. Na podstawie mianowania w Uczelni zatrudnionych jest 6 osób, zaś 11 osób zostało zatrudnionych na podstawie umowy o pracę w pełnym wymiarze czasu pracy.

Zgodnie z § 29 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 3 października 2014 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz. U. z 2014 r., poz. 1370) Uczelnia prowadząca kierunek studiów w obszarze nauk społecznych w dniu wejścia w życie ww. rozporządzenia (10 października 2014 r.) jest zobowiązana dostosować minimum kadrowe w zakresie proporcji liczby nauczycieli akademickich stanowiących minimum kadrowe do liczby studentów na danym kierunku studiów, do wymogów określonych w § 17 ust. 1 pkt. 8 nowego rozporządzenia, *do dnia 1 października 2015 roku*.

Warunek dotyczący stosunku liczby nauczycieli akademickich, stanowiących minimum kadrowe dla kierunku *ekonomia*, do liczby studentów na tym kierunku jest spełniony i wynosi 1:11 (17/182) co spełnia wymagania określone w § 17 ust. 1 pkt. 3 cytowanego wyżej rozporządzenia z dnia 5 października 2011 r.

Biorąc pod uwagę kwalifikacje naukowe i dydaktyczne osób przedstawionych przez Wydział do minimum kadrowego studiów I i II stopnia oraz uwzględniając wymogi formalne jakie powinny one spełniać, do minimum kadrowego zaliczone zostały wszystkie osoby, tj. 17 pracowników naukowych prowadzących zajęcia na ocenianym kierunku. Wśród nich jest 10 samodzielnych nauczycieli akademickich oraz 7 ze stopniem naukowym doktora.

Obsada zajęć nie budzi zastrzeżeń, jest ona ściśle powiązana z obszarami nauki, dziedzinami i dyscyplinami reprezentowanymi przez specjalności naukowe nauczycieli akademickich prowadzących zajęcia na ocenianym kierunku.

Generalnie godzinowe obciążenia dydaktyczne pracowników można ocenić jako względnie zbilansowane.

Załącznik nr 5 Nauczyciele akademicy realizujący zajęcia dydaktyczne na ocenianym kierunku studiów, w tym stanowiący minimum kadrowe.

Załącznik nr 6. Informacja o hospitowanych zajęciach i ich ocena

Członkowie Zespołu Oceniającego hospitolali cztery różne rodzaje zajęć (brak więcej zajęć z innych przedmiotów – zjazd dla dwóch roczników). Zajęcia były prowadzone na dobrym poziomie. Treści przekazywane były w sposób uporządkowany i interesujący, przy korzystaniu z prezentacji multimedialnych.

4.3).

Istotnym elementem wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia jest prowadzenie przez Wydział właściwej polityki kadrowej, w tym właściwy dobór nauczycieli akademickich prowadzących kształcenie na ocenianym kierunku studiów.

Polityka kadrowa Wydziału Ekonomiczno-Społecznego nastawiona jest na optymalizację struktury zatrudnienia z punktu widzenia efektywności działalności naukowo-dydaktycznej.

Nauczyciele akademicy realizujący proces dydaktyczny podlegają okresowej ocenie zgodnie z zasadami określonymi w Ustawie i Statucie Uczelni. Kryteria oceny są przejrzyste.

System oceny pracowników zawiera:

- ocenę każdego pracownika w obszarach naukowym i dydaktycznym,
- ocenę zajęć dydaktycznych dokonywaną przez studentów systemem ankietowania,
- ocenę hospitacji zajęć,
- coroczną analizę dorobku naukowego i dydaktyczno-organizacyjnego.

Miarą rozwoju kadry naukowej Wydziału w ocenianym okresie jest też liczba publikacji.

Polityka kadrowa Wydziału podporządkowana jest nadrzędnemu celowi, którym jest rozwój kadry naukowo-dydaktycznej. Podczas wizytacji Władze Wydziału przedstawiły szereg informacji i dokumentów określających zakres działań w tym zakresie.

Kadrę kierunku stanowią naukowcy oraz specjaliści z różnych dziedzin zastosowań, w szczególności gospodarki żywnościowej oraz ekonomiki przemysłu drzewnego.

Spotkanie z nauczycielami akademickimi odbyło się przy udziale bardzo licznego grona osób prowadzących zajęcia na ocenianym kierunku. Dyskusja w pierwszej części dotyczyła mocnych i słabych stron kształcenia na tym ocenianym kierunku. Pracownicy powoływali się na potrzeby rynku lokalnego, podkreślając, że koncepcja kształcenia na obecnym kierunku jest z połączeniem z subdyscypliną agrobiznes. Podkreślano rolę wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia oraz zasady Krajowych Ram Kwalifikacji. Dostrzegano zarówno pewną uciążliwość wynikającą z wewnętrznego systemu jak i jego dobre strony w tym orientację na potrzeby studentów. Podkreślano tradycje badawcze Wydziału oraz specyficzny profil kształcenia

a także motywację studentów do zdobywania wykształcenia. Pracownicy podkreślali możliwości rozwoju naukowego na Wydziale .

Ocena końcowa 4 kryterium ogólnego - ocena: w pełni

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

4.1) Liczba osób prowadzących zajęcia na ocenianym kierunku studiów oraz struktura kwalifikacji naukowych reprezentowana przez obszary badawcze, do których należy ich dorobek naukowy w pełni umożliwiają osiągnięcie zakładanych celów i efektów kształcenia. Zajęcia na kierunku prowadzi 17 osób zaliczonych do minimum kadrowego i 73 osoby w grupie pozostałych nauczycieli akademickich.

4.2) Zespół Oceniający zaliczył do minimum kadrowego 17 osób, tj. wszystkich nauczycieli akademickich przedstawionych przez Uczelnię do tego minimum. Wśród nich 10 osób to samodzielni nauczyciele akademicki, w tym 4 z tytułem naukowym profesora. Wszystkie osoby spełniają warunki formalne wymagane w przepisach prawa, a także posiadają znaczący dorobek naukowy, który mieści się w obszarze nauk społecznych w dyscyplinie ekonomia, do której przyporządkowano efekty kształcenia na ocenianym kierunku

4.3) Prowadzona polityka kadrowa jest podporządkowana nadrzędnemu celowi, którym jest rozwój kadry naukowo-dydaktycznej, a w szczególności nakierowana na działania promujące poszerzenie kadry pracowników samodzielnych. Zasady polityki kadrowej są jasne i czytelne oraz znane wszystkim pracownikom.

Kryterium 5. Infrastruktura dydaktyczna i naukowa, którą dysponuje jednostka a możliwość realizacji zakładanych efektów kształcenia oraz prowadzonych badań naukowych

Liczba i rodzaj sal dydaktycznych są dostosowane do rodzaju prowadzonych zajęć dydaktycznych oraz liczby studentów. Uczelnia dysponuje salami wykładowymi (26) oraz ćwiczeniowymi, w których realizowane są zajęcia dydaktyczne. Większość wykładów dla studentów kierunku *Ekonomia* prowadzona jest w salach wykładowych w budynku Collegium Maximum (przy ul. Wojska Polskiego 28), które są wyposażone w nowoczesny sprzęt multimedialny i nagłośnienie. Podobne wyposażenie posiadają także pozostałe sale. Sprzęt multimedialny oraz tablice interaktywne znajdują się także w salach ćwiczeniowych i seminaryjnych. Wydział posiada dwie pracownie komputerowe wyposażone odpowiednio w 25 i 22 stanowiska komputerowe, co zapewnia realizację wszystkich zajęć wymagających skorzystania z komputerów na odpowiednim poziomie technicznym. Wszystkie komputery wyposażone są w dostęp do Internetu. Ponadto, w czasie, gdy nie odbywają się w nich zajęcia, studenci mogą swobodnie korzystać z trzech ogólnodostępnych sal komputerowych na II piętrze budynku Collegium Maximum (po 10-13 komputerów podłączonych do sieci). W budynku Collegium Maximum dostępne jest także bezprzewodowe łącze internetowe realizowane w ramach sieci *eduroam*.

Pracownicy naukowo-dydaktyczni i niebędący nauczycielami akademickimi posiadają komputery stacjonarne lub przenośne z drukarkami oraz łączem internetowym, umożliwiającym kontakt ze studentami za pomocą Wirtualnego Dziekanatu i poczty elektronicznej oraz korzystanie z internetowych zasobów wiedzy. Bolączką Wydziału jest stosunkowo niewielka względem liczby pracowników liczba pomieszczeń biurowych. Sytuacją zapewniającą komfort pracy jest posiadanie pokoju przez maksimum dwóch pracowników, natomiast w liczniejszych katedrach na jeden pokój przypada nawet do czterech adiunktów/asystentów/doktorantów.

Zasoby biblioteczne. Studenci kierunku *Ekonomia* mogą korzystać z zasobów Biblioteki Głównej Uniwersytetu Przyrodniczego, która dysponuje zmodernizowaną siecią komputerową umożliwiającą usprawnienie obsługi w zakresie informacji naukowej oraz udostępniania zbiorów. Ponadto, studenci mogą korzystać swobodnie (zarówno w czytelniach, jak i na zasadzie wypożyczeń) z zasobów 12 bibliotek naukowych miasta Poznania, działających w obrębie środowiskowego porozumienia bibliotek poznańskich (Poznańska Fundacja Bibliotek Naukowych – PFBN), wykorzystujących zintegrowany system biblioteczno-informacyjny Horizon, funkcjonujący w sieci miejskiej i w Internecie. Zbiory Poznańskiej Fundacji Bibliotek Naukowych. Poznańska Fundacja Bibliotek Naukowych została założona przez 12 instytucji naukowych miasta Poznania. Należą do nich: Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Politechnika Poznańska, Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, Akademia Wychowania Fizycznego im. Eugeniusza Piaseckiego w Poznaniu, Akademia Muzyczna im. Ignacego Paderewskiego w Poznaniu, Akademia Sztuk Pięknych w Poznaniu, Polska Akademia Nauk, Oddział w Poznaniu, Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk oraz Biblioteka Raczyńskich. Fundacja została zarejestrowana 6 maja 1996 r.

Sieć komputerowa Uczelni umożliwia dostęp, między innymi, do następujących baz danych: Academic Search Complete, Business Source Complete, Emerging Markets Information Service (dawn. ISI Emerging Markets), Web of Science, Elsevier, Scopus, Springer, Wiley, AGRICOLA, Social Sciences Citation Index, Science Citation Index Expanded. Od września 2012 roku można również korzystać z zasobów książek polskich znajdujących się w czytelni ibuk.pl.

Wszystkie czasopisma elektroniczne Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu są zebrane na liście czasopism A-Z, która zawiera ponad 37 000 tytułów (są to czasopisma zakupione przez Bibliotekę, dostępne w ramach licencji krajowej, dostępne z tytułu uczestnictwa w różnych konsorcjach i open access). Biblioteka posiada również narzędzie linkujące – LinkSource, które integruje bazy bibliograficzne z bazami czasopism pełnotekstowych. Pozwala ono na automatyczne przejście od wybranego rekordu bibliograficznego artykułu, do jego pełnego tekstu w wersji elektronicznej, o ile Biblioteka posiada go w swoich zasobach. Zasady korzystania z baz danych i czasopism online określają umowy licencyjne. Pracownicy oraz studenci Uniwersytetu Przyrodniczego od września 2014 mogą korzystać z multiwyszukiwarki EDS (Ebsco Discovery Service). Jest to narzędzie, które zapewnia użytkownikom łatwy i szybki dostęp poprzez jedno okienko wyszukiwawcze do większości źródeł elektronicznych oferowanych przez Bibliotekę (baz danych, książek i czasopism elektronicznych).

Ze wszystkich baz znajdujących się w zasobach Biblioteki np. EBSCO, Willey, Elsevier czy Emerging Markets Information Service można również korzystać z komputerów domowych poprzez serwer HAN (warunkiem korzystania z zasobów jest posiadanie aktualnego konta bibliotecznego).

Użytkownicy Biblioteki UP mogą skorzystać z działającej Wypożyczalni Międzybibliotecznej, umożliwiającej korzystanie ze zbiorów innych bibliotek krajowych i zagranicznych. Pracownicy Oddziału Informacji Naukowej BG UP pomagają użytkownikom we wszystkich zapytaniach. Udzielają odpowiedzi telefonicznej, pisemnej oraz drogą elektroniczną.

Z zakresu księgozbioru reprezentatywnego dla kierunku *Ekonomia* w Bibliotece Głównej UP dostępne są 474 tytuły podręczników zalecanych studentom i ujętych w sylabusach przedmiotów. Łącznie w czytelni i wypożyczalni Biblioteki Głównej UP dostępnych jest około 4000 publikacji związanych z kierunkiem *Ekonomia*, w tym 1837 w czytelni. W Czytelni znajduje się ponadto 61 tytułów czasopism z zakresu ekonomii, natomiast na liście A-Z dziedzina: „Nauki społeczne - Teoria ekonomii. Demografia” jest reprezentowana przez 262 tytuły czasopism. Mimo obserwowanej w minionych latach poprawy sytuacji w zakresie dostępności zasobów właściwych dla kierunku *Ekonomia*, wychodząc naprzeciw oczekiwaniom studentów, uzasadnione są dalsze, w miarę możliwości budżetowych Biblioteki, zakupy książek.

Baza dydaktyczna Uczelni spełnia potrzeby prowadzenia nowoczesnej dydaktyki na kierunku *ekonomia*. Sale wykładowe i ćwiczeniowe są wyposażone w sprzęt multimedialny. Infrastruktura kampusu pozwala na osiągnięcie zakładanych efektów kształcenia, jednakże zasoby biblioteczne w zakresie nauk ekonomicznych są w opinii studentów zbyt ubogie. Macierzysta biblioteka Uniwersytetu Przyrodniczego nie posiada dostatecznie zaawansowanego księgozbioru z zakresu nauk ekonomicznych, przez co studenci są zmuszeni do korzystania z bibliotek innych Uczelni.

Podczas poprzedniej oceny Zespół PKA stwierdził iż zbiory biblioteczne są zbyt skromne. Studenci ponownie określili zasoby biblioteki Uczelnianej w zakresie nauk ekonomicznych jako niewystarczające. Doceniają poprawę jaka nastąpiła w ostatnich latach w zakresie jakości księgozbioru, jednakże konieczność korzystania z innych bibliotek szczególnie z zakresu literatury zalecanej (np. innej Uczelni –Uniwersytetu Ekonomicznego) jest ich zdaniem znaczącym utrudnieniem w procesie kształcenia.

Brakuje również wydzielenia pokoju studenckiego na potrzeby działalności kół naukowych. Takie studenckie laboratorium byłoby znaczącym ułatwieniem dla aktywnie działających kół naukowych w realizacji ich projektów grantowych.

Wszystkie sale są dostosowane dla potrzeb osób niepełnosprawnych. W budynku znajduje się winda. Wejścia do sal są bezprogowe, co ułatwia osobom o ograniczonej mobilności przemieszczanie się z sali do sali.

Podsumowując można stwierdzić, że posiadana infrastruktura dydaktyczna pozwala w pełni realizować proces dydaktyczny.

Ocena końcowa 5 kryterium ogólnego - ocena: w pełni

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryterium szczegółowego

Uczelnia zapewnia bazę materialną, niezbędną do osiągnięcia końcowych efektów kształcenia na ocenianym kierunku studiów, a także uwzględniająca potrzeby osób niepełnosprawnych. W opinii studentów baza dydaktyczna Uczelni jest bardzo dobra. Brakuje jednakże zaawansowanego księgozbioru oraz wydzielonego pomieszczenia dla kół naukowych. Uczelnia posiada również udogodnienia architektoniczne dla studentów niepełnosprawnych.

Kryterium 6. Badania naukowe prowadzone przez jednostkę w zakresie obszaru/obszarów kształcenia, do którego został przyporządkowany oceniany kierunek studiów

W wyniku oceny działalności naukowej lub badawczo-rozwojowej jednostek naukowych przeprowadzonej w 2013 roku Wydział Ekonomiczno-Społeczny został sklasyfikowany na 37 miejscu spośród wszystkich 93 jednostek reprezentujących nauki ekonomiczne (GWO HS1EK). Uzyskał kategorię **B**, plasując się w tej grupie jednostek na **7 miejscu**. Rada Wydziału Ekonomiczno-Społecznego posiada uprawnienia do nadawania stopnia doktora nauk ekonomicznych.

Wysokość środków finansowych przeznaczonych na utrzymanie potencjału badawczego na Wydziale Ekonomiczno-Społecznym oscyluje wokół kwoty 300 tys. złotych, ale w latach 2011-2013 zawsze pozostawała niewykorzystana kwota ponad 70 tys. złotych

Wzrasta liczba publikowanych monografii oraz liczba artykułów za 7 i więcej punktów, w tym ujętych w części A wykazu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Liczba punktów przypadających na 1 pracownika, przy uwzględnieniu wszystkich publikacji, obliczona z pominięciem starszych wykładowców oraz pracowników zatrudnionych w Uczelni na drugim etacie, wynosiła w 18,6 punktów w 2011 roku i 19,3 w 2012 roku oraz 26 punktów w 2013 roku. W 2014 roku (do końca września) pracownicy Wydziału opublikowali lub złożyli do publikacji 10 monografii, 35 rozdziałów w monografiach i 163 artykuły naukowe.

Ważnym elementem działalności publikacyjnej są czasopisma wydawane na Wydziale, tj. *Journal of Agribusiness and Rural Development* oraz *Intercathedra*. Kwartalnik *Journal of Agribusiness and Rural Development*, wydawany od 2008 roku, jest kontynuacją publikowanych w latach 2002-2007 Roczników Naukowych Akademii Rolniczej w Poznaniu – Seria *Ekonomia* (ISSN 17-31-0261). W czasopiśmie publikowane są wyniki badań poświęconych problematyce ekonomicznej i społecznej w sektorze rolno-żywnościowym i obszarach wiejskich. Na łamach *Journal of Agribusiness and Rural Development* publikowane są oryginalne prace naukowe w języku angielskim i polskim. Czasopismo działa na zasadzie licencji „open-access” i oferuje darmowy dostęp do pełnego tekstu wszystkich publikacji poprzez swoją stronę internetową. Aktualnie *Journal of Agribusiness and Rural Development* jest indeksowany w: Agro-Librex, The Central European Journal of Social Sciences and Humanities (CEJSH), Index Copernicus. Zgodnie z listą czasopism punktowanych MNiSW, za artykuły publikowane w *Journal of Agribusiness and Rural Development* otrzymuje się **9 punktów**. W latach 2011-2013 w JARD opublikowano odpowiednio 49, 79 i 91 artykułów, przy co najmniej 75-procentowym udziale artykułów zewnętrznych.

Czasopismo *Intercathedra* ukazuje się regularnie od 1985 roku. Publikacje w nim zawarte obejmują aktualne zagadnienia z zakresu ekonomiki, organizacji, zarządzania, logistyki, marketingu i ekologii w drzewnictwie. Periodyk jest rezultatem współpracy naukowej katedr o podobnym profilu nie tylko z Polski (Poznań, Warszawa, Kraków), ale również ośrodków naukowych z krajów Europy Środkowej i Wschodniej, między innymi ze Zwolenia, Koszyc, Presova, Trnawy, Żyliny (Słowacja), Zlina, Brna, (Czechy), Zagrzebia, (Chorwacja), Lwowa (Ukraina), Sopronu (Węgry) i Ljubljany (Słowenia). Czasopismo jest wydawane przez **Katedrę Ekonomiki i Organizacji Drzewnictwa** we współpracy z międzynarodową siecią naukową IATM – International Association for Technology Management. **Zgodnie z listą czasopism punktowanych MNiSW, za artykuły publikowane w Intercathedrze otrzymuje się 10 punktów**. Od 2011 roku czasopismo jest wydawane jako kwartalnik indeksowany w bazie Agro-Librex i Index Copernicus.

Każdego roku pracownicy Wydziału biorą udział w Kongresach Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu (współuczestnicząc w ich organizacji), konferencjach organizowanych przez Szkołę Główną Gospodarstwa Wiejskiego, Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, Uniwersytet Opolski, Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN, Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej- PIB, Polskie Towarzystwo Statystyczne.

Pracownicy naukowo-dydaktyczni Wydziału, nie tylko aktywnie uczestniczą w krajowych i międzynarodowych konferencjach i kongresach naukowych, wygłaszając na nich referaty, ale też organizują lub współorganizują konferencje i seminaria związane tematycznie z kierunkiem *Ekonomia*. W latach 2011-2013 Wydział lub jego poszczególne katedry organizowały lub współorganizowały 18 konferencji ogólnokrajowych i międzynarodowych, a w organizacji 4 seminariów i konferencji naukowych uczestniczyli w nich studenci z Koła Naukowego Ekonomistów Agrobiznesu.

Dzięki środkom finansowym pozyskanym w ramach projektów badawczych MNiSW i NCN oraz stypendiom naukowym pracownicy Wydziału odbyli w ostatnim okresie 9 **wyjazdów studyjnych i staży naukowych**, realizując tam badania związane z realizowanymi pracami doktorskimi i habilitacyjnymi.

Pracownicy Wydziału uczestniczyli również w **programie wspierania mobilności nauczycieli akademickich w ramach Erasmus LLP/+**, prowadząc zajęcia i konsultacje naukowe m.in. w takich Uczelniach, jak (szczegółowe dane w punkcie V.2 Raportu): Uniwersytet Humboldta w Berlinie, Uniwersytet w Hamburgu, Uniwersytet Przyrodniczy w Pradze, Uniwersytet w Nitrze (Słowacja), Uniwersytet w Gandawie, Uniwersytet w Ferrarze (Włochy) oraz Politechnika w Coimbrze (Portugalia). Uczelnia ma obecnie podpisanych 30 umów międzynarodowych, w ramach których prowadzona jest wymiana pracowników, doktorantów i studentów oraz wspólne badania

naukowe. Listę Uczelni, które podpisały z Uniwersytetem Przyrodniczym w Poznaniu dwustronne umowy o współpracy tworzą jednostki z USA, Kanady, Japonii, Chin, Rosji, Ukrainy, Kazachstanu, Słowacji, Rumunii, Litwy, Łotwy, Wielkiej Brytanii i Niemiec (wykaz zawartych umów międzynarodowych znajduje się na stronie internetowej Działu Współpracy z Zagranicą UP).

W badaniach naukowych wyraźnie zaznacza się udział studentów – przede wszystkim członków 3 studenckich kół naukowych (Koła Naukowego Młodych Menedżerów i Koła Naukowego Ekonomistów Agrobiznesu; a od października 2014 roku Koło Naukowe Myśli Gospodarczej).

W latach 2009-2013 członkowie **Koła Naukowego Młodych Menedżerów** (KNMM) realizowali tematy badawcze m.in. z zakresu bankowości, polityki pieniężnej, stylu życia studentów i modeli konsumpcji oraz e-handlu, prezentując wyniki badań na corocznej sesji kół naukowych w Uczelni, jak również poza nią.

Koło Naukowe Ekonomistów Agrobiznesu (KNEA) koncentruje swoje zainteresowania wokół takich zagadnień, jak: polityka rolna, zrównoważony rozwój obszarów wiejskich, przemiany strukturalne, produkcyjne i ekonomiczne sektora rolno-żywnościowego, polityka fiskalna w sektorze rolnym, handel międzynarodowy produktami rolno-spożywczymi, logistyka w agrobiznesie, zarządzanie jakością produktów rolno-spożywczych, kondycja finansowa jednostek samorządu terytorialnego, globalne problemy wyżywieniowe i zachowania konsumentów żywności.

W 2010 roku członkowie KNMM uczestniczyli w przygotowaniu konferencji zorganizowanej razem z Wyższą Szkołą Logistyczną „Młody target jako wyzwanie dla marketerów”, a członkowie KNEA wraz z Katedrą Ekonomii i Polityki Gospodarczej w Agrobiznesie oraz Studenckim Kołem Naukowym Gospodarki Żywnościowej Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu od 2011 roku corocznie współorganizują konferencję poświęconą problemom agrobiznesu i obszarów wiejskich w kontekście współczesnych wyzwań ekonomiczno-społecznych. Członkowie tego Koła prowadzili także szkolenia dla rolników z zakresu rachunkowości rolniczej, wypełniania wniosków o dopłaty bezpośrednie, a dla studentów zorganizowali cykl szkoleń „Stwórz swój własny biznes” i „Mój pierwszy...biznes” (wraz z Poznańskim Inkubatorem Przedsiębiorczości w 2013 roku). Członkowie KNEA pozyskali na swoją działalność kilka grantów, m.in. grant HSBC Global Education Trust and HSBC Holdings plc (HSBC) przyznany decyzją SIFE World Headquarters z dnia 15 stycznia 2010 roku oraz grant Narodowego Banku Polskiego „*JUŻ DZIŚ WEŹ PRZYSZŁOŚĆ W SWOJE RĘCE – bankowość na obszarach wiejskich*”.

Studencki ruch naukowy na Wydziale Ekonomiczno-Społecznym Uniwersytetu Przyrodniczego jest niezwykle prężny. Obecnie w ramach kierunku funkcjonuje kilka kół naukowych realizujących badania i projekty dotyczące różnych dziedzin ekonomii. Koła naukowe mogą pochwalić się dużymi osiągnięciami naukowymi m.in. badaniami grantowymi NBP, banku HSBC i innych, realizacją przez jedną ze studentek Diamentowego Grantu MNiSW. Studenci doceniają siłę ruchu naukowego, aktywne uczestnictwo w KN jest przez nich odbierane jako wielka szansa naukowo-zawodowa. Obecnie na Uczelni bardzo duży wpływ na zaawansowaną indywidualizację procesu kształcenia ma działalność naukowa w ramach kół naukowych. Ponadto studenci są włączani w projekty badawcze pracowników naukowych Uczelni. Efektami tej działalności są m.in. publikacje konferencyjne oraz w recenzowanych czasopismach naukowych.

Ostatnim sukcesem Koła jest uzyskanie przez jednego z jego członków - studentki III semestru studiów II stopnia na kierunku *ekonomia* **Diamentowego Grantu**.

Ocena końcowa 6 kryterium ogólnego - ocena: w pełni

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryterium szczegółowego.

Rezultaty prowadzonych badań naukowych są wykorzystywane w procesie kształcenia; na kierunkach o profilu ogólnoakademickim jednostka stwarza studentom możliwość uczestnictwa w badaniach naukowych oraz zdobycia wiedzy i umiejętności przydatnych w pracy naukowo-badawczej.

Uczelnia zapewnia studentom możliwości rozwoju naukowego poprzez uczestnictwo w programach badawczych pracowników naukowych oraz w kołach naukowych. Studencki ruch naukowy należy określić jako bardzo prężny. Uczelnia posiada ogromny potencjał w zakresie zaangażowania naukowego studentów i powinna skoncentrować działania na rzecz dodatkowego wzmocnienia tego ruchu.

Kryterium 7. Wsparcie studentów w procesie uczenia się zapewniane przez Uczelnię

7.1)

Zasady i tryb rekrutacji na stacjonarne i niestacjonarne studia pierwszego i drugiego stopnia są uchwalane corocznie przez Senat Uczelni. Obecnie są regulowane *Uchwałą nr 69/2013 Senatu Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu* z dnia 22 maja 2013 roku dotyczącą określającą zasady i tryb rekrutacji na studia I stopnia na rok akademicki 2014/2015 oraz *Uchwałą nr 70/2013 Senatu Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu* z dnia 22 maja 2013 roku w sprawie zasad i trybu rekrutacji na studia II stopnia na rok akademicki 2014/2015. Rekrutacja składa się z postępowania kwalifikacyjnego oraz podjęcia decyzji o przyjęciu na studia.

Podstawą postępowania kwalifikacyjnego na studia I stopnia jest punktacja wynikająca z podsumowania: 1) wyniku egzaminu maturalnego lub egzaminu dojrzałości (stara matura) z wybranego przedmiotu kierunkowego – stanowiącego 80% punktów, 2) wyników egzaminu maturalnego (z części pisemnej) lub egzaminu dojrzałości (z części pisemnej lub ustnej) z języka polskiego i języka obcego nowożytnego – 20% (2x10%) punktów.

Procedura rekrutacji na studia I stopnia nie budzi zastrzeżeń.

Na studia II stopnia mogą być przyjęci kandydaci z tytułem zawodowym magistra, licencjata, inżyniera lub równorzędnym. Postępowanie kwalifikacyjne na studia stacjonarne i niestacjonarne odbywa się na podstawie rankingu wynikającego z podsumowania średniej z ocen kończących przedmioty studiów pierwszego stopnia oraz wyniku ukończenia tych studiów (ocena na dyplomie), przy czym:

- 1) 75% limitu miejsc wypełnią absolwenci kierunku zgodnego z kierunkiem studiów drugiego stopnia,
- 2) uzupełnienie limitu następuje na podstawie wyników egzaminu/testu kwalifikacyjnego; do tej formy kwalifikacji mogą przystąpić absolwenci kierunku zgodnego z kierunkiem studiów drugiego stopnia lub innego,
- 3) dziekan może podjąć decyzję o nieprzeprowadzeniu ww. egzaminu/testu kwalifikacyjnego dla absolwentów kierunku zgodnego z kierunkiem studiów drugiego stopnia lub pokrewnego.

Minimalna, wymagana liczba punktów uprawniająca kandydata do przyjęcia na studia stacjonarne II stopnia wynosi 6,5 (jest to suma średniej z ocen kończących przedmioty studiów I stopnia oraz oceny na dyplomie ukończenia tych studiów). Kierunki pokrewne oraz zakres egzaminu/testu kwalifikacyjnego określa rada Wydziału, a stosowne uchwały podaje się do wiadomości publicznej na stronie internetowej Wydziału nie później niż 3 miesiące przed terminem rejestracji. Na podstawie wyników postępowania kwalifikacyjnego tworzona jest lista rankingowa

W trakcie wizytacji PKA szczegółowo przeanalizowano stosowaną procedurę przeprowadzania egzaminu kwalifikacyjnego dla kandydatów z tzw. kierunków niedokrewnych na studia stacjonarne i niestacjonarne II kierunku *ekonomia*. Uczelnia przedstawiła protokoły z egzaminu kwalifikacyjnego oraz informacje o tym egzaminie dotyczące 9 kandydatów, które przystąpiły i zaliczyły omawiane postępowanie. Z dokumentacji wynika, iż nie były przygotowane uprzednio i podane do wiadomości kandydatów zagadnienia, czy pytania egzaminacyjne, ani inne uszczegółowienia wymagań. Zgodnie z harmonogramem czas przeznaczony na egzamin wynosił 20 minut na osobę. Zgodnie z przedstawionym protokołami formułowano po 3 pytania. Dotyczyły one takich zagadnień jak: istota inflacji, istota mechanizmu rynkowego, pojęcie bezrobocia,

ekonomia jako nauka, istota płynności finansowej. Zespół oceniający uważa iż warunki rekrutacji powinny uwzględniać efekty kształcenia niezbędne do podjęcia studiów II stopnia na kierunku *ekonomia*.

7.2)

Nakłady czasu pracy zostały szczegółowo przedstawione kartach przedmiotów. Uwzględniono wszystkie formy nakładu czasu pracy, a wymiar przewidzianych nakładów nie budzi zastrzeżeń. Nakłady czasu pracy właściwie zostały przeliczone na punkty ECTS, a ich rozkład w stosunku do całego programu kształcenia i jego poszczególnych elementów jest właściwy.

System weryfikacji efektów kształcenia został opisany w części 2 niniejszego Raportu. W tym miejscu należy przytoczyć wnioski z tego opisu w kontekście zorientowania systemu osiągnięć na proces uczenia się. Stosowane w Uczelni rozwiązania stosowane w ramach systemu osiągnięć studentów pozwalają na odpowiednią standaryzację wymagań oraz zapewnienie przejrzystości i obiektywizmu formułowania ocen. W związku z powyższym można potwierdzić, iż system oceniania studentów jest zorientowany na proces uczenia się.

Studenci podczas spotkania z ZO określili swój tygodniowy nakład pracy na około 50h, co jest zgodne z przyjętymi standardami. Większość studentów, także dziennych, jest zaangażowana w działalność naukową w ramach kół naukowych lub pracuje zawodowo wykorzystując umiejętności wyniesione ze studiów. Całościowo należy uznać nakład pracy i czasu studentów za właściwy do osiągnięcia zakładanych efektów kształcenia.

System oceniania na wizytowanym kierunku jest dla studentów przejrzysty i zrozumiały. Studenci nie mają zastrzeżeń do procesu zaliczania, ani przebiegu sesji egzaminacyjnej. Uczelnia indywidualnie rozpatruje przypadki studentów, którzy nie są w stanie przystąpić do egzaminu w wyznaczonym terminie. Harmonogram sesji jest podawany na stronie Uczelni z odpowiednim wyprzedzeniem. Studenci biorą udział w ocenie procesu kształcenia poprzez wypełnianie anonimowych ankiet.

Zdaniem studentów system oceny jest wystandaryzowany oraz w większości przedmiotów jest nakierowany na proces uczenia się. System jest jednolity dla wszystkich studentów.

7.3)

Uczelnia stworzyła studentom ocenianego kierunku możliwości wyjazdów w ramach programów krajowej i międzynarodowej wymiany studenckiej. Załedwie kilkunastu studentów rocznie korzysta z tych możliwości. Jednym z głównych czynników niewielkiego zainteresowania wymianą w ramach programów mobilności studenckiej jest podział studiów na standardową strukturę 3 + 2. Obecnie zdaniem studentów taka struktura nie sprzyja możliwościom wymiany krajowej i międzynarodowej. Studenci są dobrze poinformowani o systemie ECTS, potrafią z niego właściwie skorzystać, znają możliwości jakie wynikają z tego systemu. Działania Uczelni (Biuro Współpracy z Zagranicą) wspierające mobilność studentów należy ocenić pozytywnie.

Współpraca międzynarodowa nie wpływa w zasadniczy sposób i powszechny na osiągnięcie przez studentów zakładanych efektów kształcenia, bowiem uczestniczą w niej jedynie studenci zaangażowani w projekty badawcze oraz członkowie kół naukowych. Współpraca międzynarodowa ma duży wpływ na rozwój naukowy kilku studentów w zakresie wykraczającym poza zakładane efekty kształcenia przypisane w programie studiów.

7.4)

Studenci ocenili system opieki naukowej i dydaktycznej jako bardzo dobry. Nauczyciele akademicy są dostępni dla studentów także poza godzinami konsultacji, a także za pośrednictwem poczty elektronicznej. Ponadto informacje są przekazywane studentom przez systemy wirtualne Uczelni, a część przedmiotów jest wspierana platformami e-learningowymi. Dobór technik i sprawność systemu opieki naukowo-dydaktycznej należy ocenić jako prawidłową.

Studenci na pierwszych zajęciach są zapoznawani z tematyką zajęć i formą ich zaliczenia. Dysponują dokładną wiedzą na temat możliwych do osiągnięcia efektach kształcenia, a także znają

pozostałe informacje zawarte w sylabusach. Część studentów korzysta aktywnie z sylabusów w procesie kształcenia, nie tylko na etapie wyboru przedmiotów fakultatywnych ale także w trakcie trwania semestru. Nie są to jednakże działania dotyczące większości studentów. Studenci zauważają, że z roku na rok aktywniej korzystają z sylabusów. W ich opinii prezentowanej podczas spotkania z ZO zalecane materiały są wystarczające do realizacji zakładanych efektów kształcenia.

Głównym mechanizmem motywującym studentów do osiągania lepszych wyników jest stypendium rektora dla najlepszych studentów. Ambitni studenci poprzez działalność w kołach naukowych, a także realizując własne granty bądź uczestnicząc w grantach promotorów osiągają lepsze efekty kształcenia dzięki w/w działaniom. Są oni samozmotywowani do pracy naukowo-badawczej, dzięki czemu potrafią samodzielnie lub pod opieką mentora rozwijać się lepiej poza ogólnym programem kształcenia.

Podział środków funduszu pomocy materialnej odbywa się z poszanowaniem obowiązujących przepisów. Zasady przyznawania stypendiów, dodatków oraz zapomóg są określone przejrzysto w regulaminie pomocy materialnej. Jest on ogólnodostępny i znany studentom.

Uczelnia za pośrednictwem biura karier organizuje szkolenia ułatwiające studentom start na rynku pracy. Samorząd studencki Wydziałowy i OgólnoUczelniany organizuje szereg akcji kulturalnych, a także wolontaryjnych (np. studencka pomoc w hospicjach) wspierając w ten sposób rozwój kulturalny i społeczny studentów.

Studenci nie zgłosili zastrzeżeń wobec systemu rozstrzygania skarg i wniosków kierowanych do Władz Wydziału i Uczelni. W kwestii odwołań w sprawach stypendialnych również nie mieli zastrzeżeń. Studenci wyrazili ogólne zadowolenie z całości systemu wspierającego beneficjentów wewnętrznych przez Uczelnię. Również w zakresie opieki naukowej i dydaktycznej studenci doceniają działania Uczelni, a także poszczególnych nauczycieli akademickich.

W czasie spotkania studenci przedstawiali liczne mocne i słabe strony procesu kształcenia. Pozytywnie ocenili kontakt z nauczycielami akademickimi, możliwości indywidualizacji harmonogramu sesji egzaminacyjnych, dostępność zasobów biblioteki. Jednakże same zasoby biblioteczne ocenili jako niewystarczające. Wiele książek z literatury rozszerzonej nie jest dostępnych w macierzystej bibliotece i studenci muszą korzystać z bibliotek innych Uczelni. Ponadto korzystanie z macierzystej biblioteki jest związane z obowiązkową opłatą za wydanie karty bibliotecznej, bez której jest niemożliwe wypożyczenie książek. Jest to sytuacja niedopuszczalna, nawet w przypadku gdy karta biblioteczna umożliwia korzystanie z większej liczby bibliotek. Dostęp do biblioteki Uczelnianej dla studentów Uczelni powinien być bezpłatny.

Mocną stroną Uczelni zdaniem studentów jest zdalny dostęp do informacji, organizacja procesu kształcenia, przejrzyste warunki studiowania zawarte w umowach student-Uczelnia, a także możliwość samorozwoju podczas działalności w Kołach Naukowych.

Inną słabą stroną procesu kształcenia jest brak możliwości swobodnego wybierania fakultatywnych przedmiotów pomiędzy różnymi specjalizacjami.

Ocena końcowa 7 kryterium ogólnego - ocena: w pełni

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

7.1) Procedura rekrutacji na studia I stopnia nie budzi zastrzeżeń. Zasady rekrutacji na studia II stopnia powinny uwzględniać weryfikację efektów kształcenia niezbędnych dla podjęcia studiów II stopnia

7.2) System oceny osiągnięć studentów jest zorientowany na proces uczenia się. Jest on także wystandaryzowany, przejrzysty i obiektywny. Nakład pracy studentów nie budzi zastrzeżeń i jest zgodny z ogólnie przyjętymi standardami. Obecnie jest on nieco zawyżony w ocenie względem rzeczywistej realizacji dla studentów niestacjonarnych.

7.3) Struktura studiów oraz procedury wspierające programy mobilnościowe zostały stworzone przez Uczelnię poprawnie i działają bez zarzutu.

7.4) System opieki naukowej, materialnej i dydaktycznej sprzyja rozwojowi studentów, a także zachęca ich do działań na rzecz samorozwoju. Uczelnia zapewnia studentom komfortowe warunki studiowania.

Kryterium 8. Jednostka rozwija wewnętrzny system zapewniania jakości zorientowany na osiągnięcie wysokiej kultury jakości kształcenia na ocenianym kierunku studiów.

8.1)

W Uniwersytecie Przyrodniczym w Poznaniu system zapewnienia jakości kształcenia został ustalony i zatwierdzony w 2008 r. System ten został uaktualniony przez Senat Uchwałą nr 21/2012 w dniu 21 listopada 2012 r. w sprawie Uczelnianego systemu zapewnienia i doskonalenia jakości kształcenia. Obecna Uchwała określiła cele i zakres działania Uczelnianego systemu zapewnienia jakości kształcenia, a także jego strukturę, organizację i metody weryfikacji jego funkcjonowania. Nadzór nad doskonaleniem Uczelnianego systemu zapewnienia jakości kształcenia sprawuje Rektor. System jakości tworzą Uczelniana komisja ds. jakości kształcenia oraz na Wydziałach – kierunkowe zespoły ds. jakości kształcenia i zespoły ds. oceny studiów doktoranckich, podyplomowych i kursów doszkalających.

W celu realizacji zadań tego systemu na szczeblu Uczelni Rektor powołał – Zarządzeniem Nr 179/2012 w dniu 28 grudnia 2012 r. – 8 osobową Uczelnianą Komisję ds. Jakości Kształcenia. pełnomocnika Rektora ds. Jakości Kształcenia. Dziekan Wydziału Ekonomiczno-Społecznego powołał kierunkowy zespół ds. jakości kształcenia dla kierunku *ekonomia* studiów I i II stopnia.

Nadzór na funkcjonowaniem tego systemu na szczeblu Wydziału sprawuje Dziekan.

W czasie wizytacji przedstawiono dokumenty potwierdzające powołanie wymienionych komisji.

Na Wydziale znajduje się dokumentacja potwierdzająca funkcjonowanie elementów systemu, tj. protokoły z posiedzeń Rady Wydziału, na których omawiana była problematyka jakości kształcenia, w tym m. in. wyniki przeprowadzanych hospitacji i ankietyzacji pracowników Wydziału prowadzonej wśród studentów i hospitacji zajęć dydaktycznych.

Struktura zarządzania jakością kształcenia na kierunku *ekonomia* opiera się na strukturze organizacyjnej Wydziału oraz wewnętrznego systemu zapewniania jakości kształcenia.

Za proces dydaktyczny i kierowanie Wydziałem odpowiada, zgodnie z kompetencjami określonymi Ustawą i statutem Uczelni, dziekan Wydziału. Ponadto prodziekani odpowiadają za realizację procesu dydaktycznego wraz z aspektami zarządzania jakością kształcenia na poszczególnych kierunkach studiów w tym *ekonomia*. W strukturze organizacyjnej Wydziału Ekonomiczno-Społecznego wyodrębnionych jest 9 katedr, które również uczestniczą w procesie zarządzania kierunkiem *ekonomia*.

Wewnętrzny system zapewnienia jakości kształcenia wdrożony na Uniwersytecie Przyrodniczym w Poznaniu oraz jego Wydziałach ma określony następujący cel: wspólne dążenie środowiska akademickiego do doskonalenia procesu dydaktycznego, uwzględniając specyfikę Uniwersytetu jak i przyjętą strategią rozwoju. System zakłada iż funkcjonowanie systemu powinno przyczynić się do utrwalenia poczucia odpowiedzialności za jakość kształcenia i poziom zajęć dydaktycznych oraz do współpracy kadry akademickiej, doktorantów i studentów. Nadzór nad doskonaleniem Uczelnianego systemu zapewniania jakości kształcenia sprawuje Rektor.

Do realizacji zadań systemu powołane są: na szczeblu Uczelni Uczelniana Komisja ds. jakości kształcenia oraz na Wydziałach kierunkowe zespoły ds. jakości kształcenia i zespoły ds. oceny studiów doktoranckich, podyplomowych i kursów doszkalających. Wewnętrzny system

zapewnienia jakości kształcenia obejmuje swoim zakresem wszystkie kierunki studiów prowadzone na Wydziale w tym kierunku *ekonomia*. Zespół oceniający otrzymał skład osobowy kierunkowego zespołu ds. jakości kształcenia dla kierunku *ekonomia*. Tworzy go 14 nauczycieli akademickich wchodzących do minimum kadrowego oraz prodziekan, w tym 7 samodzielnych nauczycieli akademickich oraz czterech interesariuszy zewnętrznych i trzech studentów. Na początku grudnia 2013 r., w związku z potrzebą usprawnienia procesów dotyczących jakości kształcenia - zwłaszcza procedur hospitacji i dyplomowania zostali powołani koordynatorzy katedralni ds. jakości kształcenia oraz Pełnomocnik Dziekana ds. koordynacji działań w zakresie jakości kształcenia na wydziale, którzy uzupełnili skład kierunkowego zespołu.

Wyznaczono następujące obszary funkcjonowania systemu jakości kształcenia:

- weryfikowanie efektów kształcenia na wszystkich kierunkach poziomach i formach kształcenia
- ocenę zajęć dydaktycznych dokonywaną przez studentów po zakończeniu każdego ich cyklu
- monitorowanie kariery zawodowej absolwentów
- badania oczekiwań pracodawców i zgodności efektów kształcenia i potrzebami rynku pracy
- działania w zakresie zapobiegania i wykrywania plagiatów.

Opracowano procedury dla prowadzenia monitoringu, oceny oraz doskonalenia podstawowych obszarów oceny jakości kształcenia. Są to procedury:

- zasięgania opinii absolwentów studiów pierwszego i drugiego stopnia oraz jednolitych studiów magisterskich, bezpośrednio po ukończeniu studiów;
- hospitacji zajęć dydaktycznych;
- procedury oceny zajęć dydaktycznych przez studentów;
- weryfikacji oryginalności i samodzielności przygotowania prac dyplomowych w celu zapobiegania i wykrywania plagiatów;
- dyplomowania na studiach wyższych;
- procedury oceny programu kształcenia;
- procedury modyfikacji planów i programów kształcenia.
- organizacji studenckich praktyk zawodowych

Określono kompetencje Uczelnianej Komisji oraz Zespołów Wydziałowych. Do zadań Wydziałowego zespołu należy: analiza i ocena założonych efektów kształcenia na kierunku, poziomie i profilu pod względem celów kształcenia, sylwetki absolwenta i strategii rozwoju Wydziału, ocena metod i form weryfikowania efektów kształcenia dla każdego przedmiotu / modułu, analiza programu studiów pod względem możliwości uzyskania założonych efektów kształcenia, analiza poprawności przypisania punktów ECTS do przedmiotów, ocena jakości praktyk zawodowych i uzyskanych w ich wyniku efektów kształcenia, ocena jakości prac dyplomowych, analiza zakresu i formy egzaminu dyplomowego pod względem możliwości weryfikacji osiągniętych przez studenta efektów kształcenia, ocena zajęć dydaktycznych, w tym procesu ankietowania, ocena systemu monitorowania absolwentów, ocena współpracy z pracodawcami w świetle dostosowania procesu kształcenia do oczekiwań rynku pracy, ocena działań zapobiegania plagiatom.

Wnioski z pracy Zespołu przedstawia dziekan Radzie Wydziału na koniec roku akademickiego. System zakłada, iż wnioski te stanowią podstawę doskonalenia procesu kształcenia.

Zespół oceniający otrzymał do wglądu sprawozdanie dziekana z funkcjonowania systemu jakości kształcenia za rok akademicki 2013/2014. Sprawozdanie obejmuje wszystkie wskazane w systemie obszary jakości kształcenia, formułuje wnioski przydatne w procesie doskonalenia jakości kształcenia.

Przeprowadzone, podczas wizytacji, rozmowy z kadrą akademicką, studentami, władzami Wydziału, a także przedstawiona dokumentacja pozwala stwierdzić, iż:

- a) w ramach wewnętrznego systemu zapewnienia jakości dokonywane są przeglądy programów kształcenia wg procedur: „ocena programu kształcenia” oraz „modyfikacji planów i programów kształcenia”. Zgodnie z procedurą ocena programu studiów uwzględnia: wsparcie realizacji kierunkowych i przedmiotowych efektów kształcenia, wyniki ankiet studenckich w toku studiów i absolwentów tuż po zakończeniu studiów a

następnie po 3 i 5 latach, sekwencje przedmiotów. Modyfikacja lub zmiana programu wymaga uzasadnienia zmiany, opinii kierunkowego zespołu ds. jakości kształcenia, decyzji Rady Wydziału lub skierowanie wniosku do Senatu. Wprowadzenia zmian dokonuje dziekan.

Na wydziale przeprowadzono kompleksową ocenę programów wszystkich przedmiotów prowadzonych na kierunku *ekonomia* poprzez analizę ich sylabusów dla wdrożonego od 1 października 2013 roku planu studiów I i II stopnia. Plan studiów został zmodyfikowany z uwagi na zmiany efektów kształcenia wprowadzone przez Senat Uczelni. Mimo, że zreformowany program obowiązywał tylko na pierwszym roku studiów, analizie poddano sylabusy z wszystkich lat studiów I i II stopnia. Kierunkowy zespół ds. jakości kształcenia przed sformulowaniem wniosków z tej analizy zasięgnął opinii interesariuszy zewnętrznych o oczekiwaniach rynku pracy w zakresie nabywanych przez studentów umiejętności, wiedzy i kompetencji społecznych. W opiniowaniu programu brali również udział studenci z Konwentu Samorządu Studenckiego UP i Samorządu Studenckiego Wydziału Ekonomiczno-Społecznego. Przeprowadzono badania ankietowe wśród uczniów szkół średnich z którymi Wydział ściśle współpracuje. Ankietyzacja przeprowadzona wśród uczniów tych szkół (blisko 2000 ankiet) umożliwiła diagnozę sylwetki kandydata na studia. Na podstawie wyników tej ankiety zrezygnowano np. z utrzymania specjalności *Ekonomika gospodarki żywnościowej* na studiach licencjackich na kierunku *Ekonomia*.

Przegląd programu kształcenia pozwolił na sformułowanie zaleceń, które dotyczyły większego zróżnicowania treści kształcenia w oferowanych przedmiotach do wyboru tej samej grupy, zwiększenia udziału zajęć terenowych oraz wizyt studyjnych lub prezentacji przykładów odwołujących się do praktyki, poszerzenia oferty praktyk zawodowych i staży.

- b) wewnętrzny system obejmuje jako swoje podstawowe zadanie weryfikację efektów kształcenia, którą przeprowadza się na podstawie procedury: weryfikacja osiągnięcia zakładanych efektów kształcenia.

Weryfikacja efektów kształcenia odbywa się na poziomie kierunku oraz przedmiotu. Przedmiotowe efekty kształcenia i metody ich weryfikacji są określane przez kierownika przedmiotu i umieszczane w sylabusie przedmiotu. Z ich treścią studenci są zapoznawani na pierwszych zajęciach, a sylabus przed ich rozpoczęciem jest umieszczany w Wirtualnym Dziekanacie i dostarczany do dziekanatu Wydziału. Podstawowymi metodami weryfikacji efektów kształcenia są sprawdziany, prace projektowe, analizy studiów przypadków i prace egzaminacyjne. Regulamin studiów określa podstawowe zasady dotyczące stosowanie skali ocen, zasad zaliczania semestrów oraz studiów. Skala ocen stosowana w Uczelni to: 2,0-5,0 Prace zaliczeniowe, egzaminacyjne, projektowe oraz inne materiały stanowiące potwierdzenie osiągnięcia przez studenta założonych efektów kształcenia są archiwizowane przez nauczycieli przez okres 5 lat od ich wykonania. Zespół oceniający zapoznał się z etapowymi pracami dla poszczególnych przedmiotów. Poziom wymagań oraz weryfikacja przedmiotowych efektów kształcenia nie budziła zastrzeżeń. Określono warunki zaliczania zajęć i efektów. Zespół oceniający, na podstawie przeglądu sylabusów, proponuje przyporządkowanie sposobów weryfikacji do poszczególnych przedmiotowych efektów kształcenia. Weryfikacja efektów kształcenia obejmuje przedmioty/moduły, praktyki zawodowe oraz proces dyplomowania. Weryfikacja końcowych efektów kształcenia dokonuje się w procesie dyplomowania, który jest określony w Regulaminie Studiów UP w Poznaniu (§41-44) oraz ściśle ustalony w Zarządzeniu nr 126/2013 Rektora Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu z dnia 23 sierpnia 2013 roku w sprawie wprowadzenia procedury dyplomowania na studiach wyższych. Rada Wydziału Ekonomiczno-Społecznego określiła obowiązujące od roku akademickiego 2014/2015, warunki, jakim powinna odpowiadać praca licencjacka i magisterska oraz zakres i formę egzaminu dyplomowego dla kierunku *Ekonomia*. Standardy te są dostępne na stronie internetowej Wydziału w zakładce „dla studentów”. Procedura dyplomowania na studiach, wprowadzona od roku

akademickiego 2013/14, obejmuje podanie do wiadomości studentów (na stronie internetowej) terminarza dyplomowania, sporządzenie karty pracy dyplomowej, złożenie ewentualnego wniosku o zmianę tematu/promotora pracy dyplomowej i ocenę pracy dyplomowej na znowelizowanym formularzu recenzji. Kartę pracy dyplomowej podpisuje promotor, akceptuje kierownik katedry, opiniuje Kierunkowy Zespół ds. Jakości Kształcenia oraz zatwierdza Dziekan, co pozwala na monitoring doboru tematu pracy i jego zgodności z kierunkiem studiów, stosowanych metod analizy i syntezy, zakresu pracy oraz recenzenta pracy. W wyniku przeprowadzonej analizy efektów procesu dyplomowania wprowadzono zmodyfikowaną wersję formularza oceny pracy dyplomowej w większym stopniu uwzględniającą ocenę strony metodycznej i merytorycznej pracy oraz jej poprawności językowej. Na Wydziale wprowadzono w celu weryfikacji oryginalności prac dyplomowych system antyplagiatowy. Przed przystąpieniem do egzaminu dyplomowego, po złożeniu pracy w dziekanacie (w wersji drukowanej i elektronicznej wraz z oświadczeniami), upoważniony przez dziekana pracownik Wydziału dokonuje sprawdzenia tekstu pracy za pomocą systemu antyplagiatowego i sporządza protokół kontroli. Gdy w pracy zostaną wykryte nieuprawnione zapożyczenia, protokół jest przekazywany promotorowi, który przygotowuje opinię o oryginalności pracy dyplomowej i dopuszcza lub nie jej autora do egzaminu dyplomowego. Zgodnie z procedurą, w roku akademickim 2013/2014 na kierunku *Ekonomia* dokonano weryfikacji około 10% wszystkich prac. Na egzaminie dyplomowym licencjackim losowane są pytania z zakresu kierunku a na magisterskim z zakresu kierunku i specjalności co tworzy warunki dla obiektywnej oceny. Spotkanie zespołu PKA z zespołem kierunkowych ds. jakości kształcenia pozwala sądzić, iż proces dyplomowania objęty jest właściwą weryfikacją jego jakości.

Weryfikacja efektów uzyskanych w wyniku odbycia praktyk odbywa się na dwóch poziomach: u pracodawcy i na Wydziale przez koordynatora ds. praktyk studenckich. Opinia pracodawcy ma wpływ na zaliczenie praktyki (w 30%) i stanowi element procesu zakończenia studiów, niezbędny do dopuszczenia studenta do egzaminu dyplomowego.

Na wydziale prowadzona jest analiza wyników sesji egzaminacyjnych. Władze Wydziału identyfikują przedmioty, które sprawiają studentom największą trudność przy osiągnięciu efektów kształcenia. Takim przedmiotem jest np. matematyka Władze Wydziału zorganizowały zajęcia wyrównawcze z matematyki w celu wsparcia studentów w procesie osiągnięcia zakładanych efektów kształcenia.

Dokonana przez kierunkowy zespół ds. jakości kształcenia ocena weryfikacji efektów kształcenia pozwoliła zauważyć iż: studenci są zapoznawani z efektami kształcenia oraz sposobami ich weryfikacji na pierwszych zajęciach, co zwiększa ich wiedzę o celu i oczekiwanych efektach danego przedmiotu. Studenci mają także dostęp do efektów kształcenia przez cały tok studiów w ramach Wirtualnego Dziekanatu. Na poziomie kierunku weryfikacja osiągnięcia zakładanych efektów kształcenia odbywa się poprzez ocenę wsparcia kierunkowych efektów kształcenia poprzez oferowane w programie studiów przedmioty – co zapewnia procedura oceny i przeglądu programu kształcenia. Na kierunku *ekonomia* dokonano przeglądu sylabusów pod kątem zgodności z kierunkowymi efektami kształcenia. Weryfikacja efektów kształcenia dokonywana jest również poprzez ocenę praktyk zawodowych, między innymi poprzez ankietowanie pracodawców. Na wydziale przeprowadzona została ocena weryfikacji efektów kształcenia na praktykach zawodowych co zostało udokumentowane w postaci opracowania p. t. Sposób i tryb odbywania oraz zaliczania praktyki zawodowej na studiach I stopnia prowadzonych na Wydziale Ekonomiczno-Społecznym, który został zatwierdzony przez Radę Wydziału we wrześniu 2014. Zespół kierunkowy nie stwierdził istotnych nieprawidłowości przy realizacji praktyk zawodowych.

- c) ocena kadry akademickiej dokonuje się przy wykorzystaniu procedur: hospitacji zajęć dydaktycznych; oceny zajęć dydaktycznych przez studentów; a także poprzez ocenę okresową nauczycieli akademickich.

Kadra prowadząca zajęcia na kierunku *ekonomia* poddawana jest od wielu lat ocenie studentów poprzez ocenę prowadzonych zajęć. Każdy przedmiot podlega ocenie w każdym semestrze studiów. Wyniki ankiet przeprowadzonych wśród studentów *ekonomii* (I i II stopnia) wskazują, na pozytywną ocenę programów studiów. Wyjątek stanowiło pytanie: „Czy poziom nauczania języka obcego był wystarczający?” gdzie uzyskano wynik nieznacznie negatywny. Kierunkowy zespół ds. jakości kształcenia po analizie wyników badania opinii studentów może stwierdzić, iż ocena ta różni się z oceną zajęć przeprowadzonych przez studentów (ankiety), gdzie lektoraty otrzymały wysoką ocenę. Po tych informacjach wprowadzono w nowych programach studiów (wg KRK) na studiach II stopnia język obcy oferowany na poziomie B2+ oraz ofertę przedmiotów w językach obcych (do wyboru), co powinno w opinii zespołu poprawić w przyszłości ocenę absolwentów w tym zakresie. Stwierdzono że w rocznym raporcie należy zgłosić wnioski do Prorektora ds. Studiów o zwrócenie szczególnej uwagi na poziom nauczania języków obcych na kierunku *ekonomia*.

Warunki studiowania przez absolwentów kierunku *ekonomia* generalnie zostały ocenione pozytywnie. Kierunkowy zespół w wyniku analizy opinii absolwentów uznał za utrzymanie współpracy z reprezentantami studentów w zakresie zarządzania procesem dydaktycznym na wydziale. Uznano też, iż otwarta w ostatnim roku akademickim stołówka Uczelniana powinna poprawić ocenę bazy socjalnej. Uznano, iż w większym stopniu należy propagować wśród studentów działalność Uczelnianego Biura Karier Zespół oceniający otrzymał do wglądu notatkę ze spotkania władz Wydziału z kierownikami katedr w grudniu 2014 r. Omawiano na tym spotkaniu wyniki ankiet, wskazywano przedmioty, które wymagały szczególnej uwagi. Skupiono się na tych zajęciach, które otrzymywały słabe oceny zajęć i prowadzących. Zobowiązano kierowników katedr do przeprowadzenia rozmów z nauczycielami którzy otrzymali słabe oceny. Zwrotność ankiet nie była satysfakcjonująca. Wykłady w opinii studentów otrzymały w zdecydowanej większości oceny bardzo dobre i dobre. W semestrze letnim bardzo słabe oceny) wystawione zostały tylko przez 2 osoby (i tylko dla dwóch przedmiotów). Mimo, iż nie zgłoszono żadnych negatywnych uwag do wykładów, kierunkowy zespół ds. jakości kształcenia dokonał gruntownego przeglądu treści kształcenia, w wyniku którego wyeliminowano powtarzające się treści oraz uaktualniono treści oferowanych zajęć. Biorąc pod uwagę opinie studentów zrezygnowano z przedmiotu Zwierzęta Futerkowe (co do którego zgłoszono zarzut o nieprzydatności na kierunku *Ekonomia*), i wprowadzono wykład o bardziej uniwersalnych treściach związany swoim zakresem programowym z kierunkiem *ekonomia*. Z wykładowcami, którzy otrzymali słabe oceny od studentów (np. za mało życzliwy stosunek do studentów oraz brak aktywizowania studentów do samodzielnego studiowania i podejmowania dyskusji) przeprowadzono rozmowę wyjaśniającą. Kierunkowy zespół ds. jakości kształcenia oraz dziekan skomentowali z zadowoleniem w swoim sprawozdaniu wysokie oceny studentów dla wielu ćwiczeń, seminariów dyplomowych i zajęć WF.

Kolejnym instrumentem oceny kadry akademickiej są hospitacje prowadzone zgodnie z odpowiednią procedurą. Hospitacje prowadzone są na wydziale systematycznie. Na początku każdego semestru sporządzany jest plan hospitacji, zatwierdzany przez dziekana i przekazywany kierownikom katedr. Protokoły z hospitacji przekazywane są Kierunkowemu Zespołowi ds. Jakości Kształcenia, który sporządza raport z hospitacji wraz z rekomendacjami i zaleceniami. W przypadku stwierdzenia nieprawidłowości prowadzący zajęcia zapoznają się z uwagami dotyczącymi zajęć, a podczas bezpośredniej rozmowy każdemu hospitowanemu przekazuje się wnioski pohospitacyjne i zalecenia na przyszłość.

W semestrze zimowym na kierunku *ekonomia* (zgodnie z planem hospitacji) na studiach I stopnia przeprowadzono 20 hospitacji z 9 przedmiotów, a na studiach II stopnia – 30

hospitacji z 16 przedmiotów (w tym 21 hospitacji z 14 przedmiotów na studiach stacjonarnych i 9 hospitacji z 5 przedmiotów na studiach niestacjonarnych). W semestrze letnim na studiach I stopnia odbyło się 36 hospitacji z 12 przedmiotów, a na studiach II stopnia 41 hospitacji z 15 przedmiotów (25 hospitacji z 14 przedmiotów na studiach stacjonarnych oraz 16 hospitacji z 8 przedmiotów na studiach niestacjonarnych). Niektóre przedmioty były hospitowane zarówno w stacjonarnej, jak i niestacjonarnej formie studiów. Przeprowadzona, podczas wizytacji, rozmowa z kierunkowym zespołem ds. jakości kształcenia pozwala uznać, iż w czasie hospitacji nie stwierdzono nieprawidłowości w realizacji zajęć dydaktycznych. Zajęcia były prowadzone poprawnie pod względem merytorycznym, w sposób odpowiadający poziomowi akademickiemu, a ich treść była zgodna z opisem w sylabusach przedmiotów. Właściwy do przekazywanych treści był dobór metod i środków dydaktycznych. Zalecenia na ogół dotyczyły aktywnego włączania do zajęć studentów oraz wprowadzania studium przypadku. Spotkanie z kadrami zespołu oceniającego pozwala stwierdzić, iż kadra uważa, iż hospitacje są zbyt częste. Zdaniem Zespołu oceniającego warto rozważyć kojarzenie częstotliwości hospitacji z wynikami ankiet. Ocena okresowa kadry odbywa się zgodnie z wymogami ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym. W ocenie tej uwzględnia się działalność dydaktyczną. Opinie studentów uwzględniane są w ocenie okresowej kadry i mają w ocenie działalności dydaktycznej znaczący udział.

Zespół oceniający stwierdza, że ocena kadry kierunku *ekonomia* prowadzona jest systematycznie a wnioski z tej oceny doskonają proces dydaktyczny.

- d) wewnętrzny system zakłada wykorzystywanie opinii absolwentów do doskonalenia procesu dydaktycznego.

Przeprowadzono analizę ankiet oceny studiów dokonaną bezpośrednio po ich ukończeniu przez absolwentów z rocznika 2013 oraz 2014. W raportach z tych analiz zawarte są wnioski oraz rekomendacje w sprawie działań doskonalących proces kształcenia, które są sukcesywnie wdrażane. Na zasadzie badań pilotażowych Wydział we współpracy z Biurem Karier przeprowadził także monitorowanie losów zawodowych absolwentów, którzy ukończyli studia w 2013 roku (po około 6 miesiącach od ukończenia studiów, planuje przeprowadzić taki monitoring dla rocznika 2014. Od roku akademickiego 2014/2015 monitorowanie karier zawodowych absolwentów będzie się odbywać zgodnie z zapisami znowelizowanej ustawy *Prawo o szkolnictwie wyższym*. Obecnie w Uczelni trwają prace nad przygotowaniem stosownej procedury wewnętrznej. W raporcie dziekana z oceny jakości kształcenia zidentyfikowane zostały słabe strony procesu dydaktycznego wskazane w ankietach absolwentów, studentów. Podjęto w tym zakresie działania doskonalące jak np. wprowadzono programy komputerowe zwiększające praktyczny charakter niektórych przedmiotów, jak np. Rachunkowość, zwiększono wymiar praktyk zawodowych do 4 tygodni zwiększono również liczbę godzin języka obcego, od roku akademickiego 2013-14 studenci mają możliwość wyboru przedmiotów prowadzonych w językach obcych. Przedmiot matematyka został zastąpiony przez przedmiot Matematyka dla ekonomistów, który bardziej nastawiony jest na zastosowanie matematyki w ekonomii.

W podsumowaniu można stwierdzić iż struktura zarządzania na kierunku *ekonomia* pozwala realizować zadania związane z doskonaleniem jakości kształcenia. Na kierunku *ekonomia* prowadzona jest systematyczna ocena programu kształcenia, jakości kadry, weryfikacji efektów kształcenia.

Wprowadzone w Uczelni w ramach wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia procedury pozwalają na identyfikowanie słabych stron procesu dydaktycznego, monitorowanie wskazanych w systemie obszarów oceny jakości kształcenia i wprowadzania działań doskonalących. Na kierunku *ekonomia* przy wykorzystaniu stosownych procedur oraz działalności kierunkowego zespołu ds. jakości kształcenia dokonano przeglądu programowego, oceny jego

zgodności i przydatności metod jego realizacji z założonymi efektami kształcenia oraz oczekiwaniami rynku pracy. Wprowadzono modyfikacje programu uwzględniające opinie absolwentów, studentów oraz interesariuszy zewnętrznych. Przeprowadzono działania naprawcze uwzględniając uwagi zespołu PKA z poprzedniej wizytacji. W świetle przeprowadzonej wizytacji oraz analizy opracowanych procedur można stwierdzić że wewnętrzny system zapewnienia jakości realizuje swoje zadania i jest skuteczny w procesie doskonalenia jakości kształcenia. Raporty opracowane przez dziekana Wydziału wskazują na przeprowadzone działania doskonalące i wdrożenie wniosków formułowanych na podstawie monitoringu podstawowych obszarów oceny jakości kształcenia.

Zgodnie z Zarządzeniem Rektora nr 161/2012, Wydział prowadzi dokumentację funkcjonowania systemu jakości kształcenia dla wszystkich etapów i aspektów realizowanego kształcenia (dokumenty do wglądu u przewodniczących poszczególnych zespołów) oraz na bieżąco opracowuje wymagane procedurami raporty, w tym na kierunku *ekonomia*. Dziekan Wydziału, zgodnie z wymogami prawa, sporządza sprawozdania z oceny jakości kształcenia. Zespół oceniający otrzymał do wglądu wszystkie sprawozdania dziekana oraz Kierunkowego zespołu ds. jakości kształcenia. Sprawozdania dziekana są gromadzone i udostępniane na stronie internetowej Wydziału. Ważnym elementem upowszechniania wprowadzanych zmian w zakresie oceny jakości kształcenia było opracowanie przewodnika dotyczącego sporządzania sylabusów przedmiotów a w dniu 20 stycznia 2014 roku zostało zorganizowane spotkanie szkoleniowe z nauczycielami akademickimi poświęcone instruktorowi wypełniania sylabusów oraz procedurze oceny programu kształcenia na podstawie sylabusów (szkolenie poprowadził – Kierownik Katedry Pedagogiki). W ramach przekazanych informacji i instrukcji zwrócono raz jeszcze uwagę wykładowcom na kwestię weryfikacji osiągnięcia zakładanych efektów kształcenia w ramach poszczególnych przedmiotów. Kierunkowy zespół ds. jakości dokonał oceny systemu informacji na wydziale i stwierdził iż Wirtualny Dziekanat Wydział zapewnia studentom dostęp do materiałów dydaktycznych oraz organizacji procesu kształcenia w tym do; efektów kształcenia, sylabusów, programu studiów, terminów konsultacji, zasad pomocy materialnej itp.

Uczelnia dostosowała się do uwag PKA z poprzedniej oceny i wdrożyła kompleksowy wewnętrzny system zapewnienia jakości kształcenia.

8.2).

Kadra akademicka kierunku *ekonomia* jest bardzo zaangażowana w budowanie kultury jakości kształcenia. Spotkanie Zespołu oceniającego z kadrą pozwala uznać, iż znane są zasady działania wewnętrznego systemu, identyfikuje się jego rolę w procesie dydaktycznym i sygnalizuje uciążliwości w niektórych aspektach systemu. Znacząco rolę w budowaniu kultury jakości kształcenia pełni Kierunkowy zespół ds. jakości kształcenia. Spotkanie z zespołem pozwala zauważyć iż wszystkie decyzje dotyczące jakości procesu dydaktycznego opiniowane są przez ten zespół. Stałym elementem konsultacji ze społecznością Wydziału w zakresie bieżących spraw dotyczących kierunku *ekonomia* są odbywające się przynajmniej raz w miesiącu zebrania kierowników katedr i spotkania z przedstawicielami studentów – starostami poszczególnych lat studiów. Zapewnia to im bezpośredni udział w procesie decyzyjnym dotyczącym studiowanego kierunku. Dla sprawnego prowadzenia kształcenia na kierunku *ekonomia* niektórym pracownikom powierzono obowiązki organizacyjne związane z kształceniem na kierunku, np. koordynator ds. praktyk studenckich, opiekun I roku, koordynator programu Erasmus, pełnomocnik ds. koordynacji działań w zakresie jakości kształcenia, pełnomocnik dziekana ds. współpracy ze szkołami ponadgimnazjalnymi, koordynator ds. promocji kształcenia, pełnomocnik ds. kontaktów z interesariuszami zewnętrznymi. Osoby te biorą zatem bezpośredni udział w procesie zapewniania jakości kształcenia. Studenci biorą udział w pracach kierunkowego zespołu ds. jakości kształcenia, są członkami Rady Wydziału i w tych gremiach mogą prezentować swoje poglądy w zakresie jakości kształcenia.

Ponadto organizowane są cykliczne spotkania dziekana i studentów, które pozwalają na zasięganie opinii o procesie kształcenia i skuteczne eliminowanie jego słabości. Interesariusze zewnętrzni

biorą udział w pracach Zespołu kierunkowego. Z rozmowy z władzami Uczelni i Wydziału a także przedstawionej dokumentacji można wnioskować że interesariusze są bardzo aktywni i zaangażowani w prace na rzecz jakości kształcenia.

Na spotkaniu z interesariuszami zewnętrznymi dyskutowano o zmieniającej się sytuacji na rynku pracy, doskonaleniu sylwetki absolwenta i dostosowywaniu profilu kształcenia do oczekiwań pracodawców. Stwierdzono, że współpraca z praktyką gospodarczą pozwala doskonalić plan i program studiów. **Współpraca z interesariuszami Wydziału** jest cenna przy organizowaniu praktyk zawodowych oraz staży Wydział współpracuje w tym zakresie (jest związany z umowami m. in. z Urzędem Marszałkowskim w Poznaniu, Agencją Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, Agencją Rynku Rolnego, Ministerstwem Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Ministerstwem Infrastruktury i Rozwoju. Ważną formą współpracy są bezpośrednie kontakty ze studentami podczas wykładów wybitnych praktyków tzw. „ludzi sukcesu”).

Wszyscy pracownicy Wydziału zostali zapoznani z zasadami Uczelnianego systemu zapewnienia i doskonalenia jakości kształcenia poprzez uczestnictwo w listopadzie 2013 roku w szkoleniu tematycznym.

W ostatniej wizytacji kierunku *ekonomia* zespół PKA sformułował uwagę dotyczącą „wyjątkowo dużej liczby przedmiotów przynależnych do kierunków rolniczych w grupie przedmiotów specjalizacyjnych i specjalnościowych”. Wydział dostosował się do uwag PKA i w programie studiów zredukowano ich liczbę, pozostawiając jedynie dwa *Podstawy produkcji rolnej* i *Podstawy przetwórstwa rolno-spożywczego* w wymiarze 60 i 48 godzin odpowiednio w formie stacjonarnej i niestacjonarnej studiów I stopnia. Na studiach II stopnia takie przedmioty nie występują.

Udoskonalono, zgodnie z zaleceniami PKA, egzamin dyplomowy poprzez wprowadzenie zasady trzech pytań, określono zasady ustalania oceny końcowej na dyplomie, opracowano standardy badawcze i redakcyjne pracy dyplomowej, uchwalono warunki, jakim powinna odpowiadać praca dyplomowa oraz zakres i forma egzaminu dyplomowego dla kierunku *Ekonomia* (osobno dla studiów I i II stopnia). Powyższe uregulowania zawarte są w *Regulaminie studiów Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu* oraz udostępnione na stronie internetowej i dokumentach Wydziałowych. Zmieniono zasady zapisu dyplomantów do katedr – odbywają się one w uzgodnionym terminie na podstawie średniej ocen z dotychczas zdanych egzaminów.

PKA zalecała szersze uwzględnienie w obsadzie zajęć dydaktycznych nauczycieli akademickich zaliczanych do minimum kadrowego – co zostało w pełni zrealizowane.

Utworzono nowoczesny, jednosalowy dziekanat obsługujących studentów studiów stacjonarnych i niestacjonarnych oraz wydłużono godziny załatwiania spraw studenckich, wyznaczając także sobotnie dyżury dziekanatu.

Wprowadzono do wewnętrznego systemu zapewnienia jakości zgodnie z sugestią zespołu PKA procedurę dyplomowania.

Koła Naukowe mają w budżecie zapewnione podstawowe dotacje.

Wylimitowano niedociągnięcia w zakresie aspektów formalno-prawnych, polegające na:

- uzupełnieniu pieczętki o zaliczeniu semestru i roku o datę dokonania tej czynności,
- zmianie nazwy karty zaliczeniowo-egzaminacyjnej na kartę okresowych osiągnięć studenta (zgodną z przepisami Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 2 listopada 2006 roku w sprawie dokumentacji przebiegu studiów, Dz. U. 2006 nr 224 poz. 1634),
- wylimitowaniu braków dokumentów postępowania kwalifikacyjnego w teczkach osób przyjętych na studia II stopnia i wprowadzeniu na decyzjach o przyjęciu (i nieprzyjęciu) pouczenia w jakim trybie przysługuje odwołanie,

Zgodnie z prowadzonymi kierunkami badań naukowych i realizowanymi na kierunku *Ekonomia* treściami kształcenia zmieniono nazwę następujących katedr:

- Katedra Finansów i Rachunkowości w Agrobiznesie na: Katedra Finansów i Rachunkowości,
- Katedra Ekonomiki, Przetwórstwa, Marketingu i Konsumpcji na: Katedra Rynku i Marketingu.

Ponadto, w trzech katedrach wyodrębniono zakłady, których pracownikami są osoby prowadzące badania o pokrewnym profilu badawczym. W Katedrze Finansów i Rachunkowości wyodrębniono Zakład Rachunkowości, Rynków Finansowych i Towarowych w Gospodarce Żywnościowej oraz Zakład Metod Ilościowych i Finansów, w Katedrze Ekonomiki Przedsiębiorstw Agrobiznesu – Zakład Ekonomiki Przedsiębiorstw i Zakład Ekonomiki i Organizacji Ogrodnictwa, a w Katedrze Zarządzania i Prawa – Zakład Organizacji i Zarządzania Przedsiębiorstwami oraz Zakład Prawa Gospodarczego i Rolnego.

Tabela nr 1 Ocena możliwości realizacji zakładanych efektów kształcenia.

Zakładane efekty kształcenia	Program i plan studiów	Kadra	Infrastruktura dydaktyczna/ biblioteka	Działalność naukowa	Działalność międzynarodowa	Organizacja kształcenia
Wiedza	+	+	+	+	+	+
umiejętności	+	+	+	+	+	+
kompetencje społeczne	+	+	+	+	+/-	+

+ - pozwala na pełne osiągnięcie zakładanych efektów kształcenia

+/- - budzi zastrzeżenia- pozwala na częściowe osiągnięcie zakładanych efektów kształcenia

- - nie pozwala na osiągnięcie zakładanych efektów kształcenia

Ocena końcowa 8 kryterium ogólnego - ocena: w pełni

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

8.1) Struktura zarządzania kierunkiem ekonomia pozwala realizować zadania związane z doskonaleniem jakości kształcenia. Powołano gremia nadzorujące proces dydaktyczny i doskonalenia jakości. Na kierunku ekonomia prowadzona jest systematyczna ocena programu kształcenia, jakości kadry, weryfikacji efektów kształcenia.

8.2) Kadra akademicka jest bardzo zaangażowana w proces doskonalenia jakości kształcenia. Studenci biorą udział w budowaniu kultury jakości kształcenia poprzez udział w Kierunkowym zespole ds. jakości kształcenia, Radzie Wydziału oraz poprzez proces ankietowania. Wydział współpracuje w przedstawicielami sektora gospodarki żywnościowej. Interesariusze zewnętrzni są członkami Kierunkowego zespołu ds. jakości kształcenia i biorą w nim aktywny udział.

9. Podsumowanie

Tabela nr 2 Ocena spełnienia kryteriów oceny programowej

L.p.	Kryterium	Stopień spełnienia kryterium				
		Wyróżniająco (6)	W pełni (5)	Znacząco (4)	Częściowo (3)	Niedostatecznie (2)
1	Koncepcja rozwoju kierunku		X			
2	Cele i efekty kształcenia oraz system ich weryfikacji		X			
3	Program studiów		X			

4	Zasoby kadrowe		X			
5	Infrastruktura dydaktyczna		X			
6	Prowadzenie badań naukowych		X			
7	System wsparcia studentów w procesie uczenia się		X			
8	Wewnętrzny system zapewnienia jakości		X			

Spotkanie z kadra akademicką, studentami i władzami Uczelni oraz Wydziału, przegląd dokumentacji pozwala uznać, iż zakładane efekty kształcenia mają pełne możliwości ich osiągnięcia. Potencjał kadrowy odpowiada potrzebom kierunku *ekonomia* zarówno na studiach I, jak i II stopnia. Wewnętrzny system zapewnienia jakości kształcenia, jego procedury zapewniają właściwy proces dyplomowania jak i przeglądy programu kształcenia. Plany rozwojowe zarysowane w strategii Wydziału jak np. uzyskanie uprawnień habilitacyjnych pozwalają sądzić że kierunek *ekonomia* ma pełne możliwości funkcjonowania. Zdaniem Zespołu oceniającego należy zwrócić szczególną uwagę na słabsze strony procesu jak np. internacjonalizację kształcenia, udział zajęć opartych o technologie informatyczne - są to istotne pola do dalszego doskonalenia jakości kształcenia.